

МВС УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра українознавства

ШМАЛЕНКО ЮЛІЯ ІВАНІВНА

«ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Одеса – 2015

Розглянуто на засіданні кафедри українознавства (протокол № 7 від 12.01.2015 р.)

Схвалено та рекомендовано до видання навчально-методичною радою Одеського державного університету внутрішніх справ. Протокол від 17.02.2015 року № 12

Укладач:

Шмаленко Юлія Іванівна – доцент кафедри українознавства, кандидат політичних наук, доцент.

Рецензенти:

Баймуратов М.О. – завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного гуманітарного університету, доктор юридичних наук, професор

Юрченко М.М. – доцент кафедри конституційного та міжнародного права ОДУВС, кандидат політичних наук, доцент.

Шмаленко Ю.І.

«Геополітичні пріоритети України в сучасному світі» [Текст]: навчально-методичний посібник / Ю.І.Шмаленко – Одеса, 2015. – 86 с.

Для студентів юридичного факультету.

Містить методичні вказівки з вивчення курсу «Геополітичні пріоритети України в сучасному світі», матеріали для самостійної підготовки, список літератури, короткий словник геополітичних термінів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ.....
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....
ПЛАНІ ЛЕКЦІЙ.....
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....
ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ.....
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.....
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ.....
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ.....
• КОРОТКИЙ СЛОВНИК ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ.....

ВСТУП

Сучасний світ переживає складні процеси трансформації. Процеси глобалізації, які охопили увесь світ наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття спричинили значні зміни в політичній, економічній та культурній сферах суспільного буття, обумовили зрушення від конкуруючих національних проектів до регіональних та світових інтеграцій. Все це обумовило необхідність перегляду взаємовідносин між державою та суспільством, зростання потреби в кваліфікованих та освічених громадянах, які постають носіями культурних, релігійних та соціальних ідентичностей, а також необхідність об'єднання зусиль усього людства для подолання глобальних проблем сучасності. Саме тому зростає необхідність впровадження в навчальний процес інтегративних курсів, які б з одного боку уніфікували отриманні студентами знання з соціально-гуманітарних наук, а з іншого – сприяли патріотичному вихованню молоді, утвердженню принципів толерантності та поваги до основних прав людини і громадянина, готували до життя у світі, що перебуває в постійному процесі змін.

Дисципліна «Геополітичні пріоритети України в сучасному світі» має ознайомити студентів з сучасним станом світових політичних, економічних, соціально-демографічних, релігійних, культурних процесів. Велика увага звернена на процес європейської інтеграції України, яка проголошена головним пріоритетом зовнішньої політики нашої держави. Окрім того студенти знайомляться з історією взаємин України з окремими країнами та регіонами світу.

Метою вивчення дисципліни є повний та всебічний розгляд теоретико-концептуальних основ зовнішньої політики Української Держави, дослідження історичного розвитку її зовнішньополітичної діяльності, ґрунтовний аналіз сучасного стану зовнішньої політики суверенної України, проблем забезпечення її національних інтересів у сучасних міжнародних відносинах.

У процесі навчання студенти мають змогу прослідкувати еволюцію національних інтересів держави Україна, їх визначальний вплив на стратегію та тактику її зовнішньої політики, яка, у своїй цілісності, відповідає загальноновизнаним нормам та принципам міжнародного права. У процесі навчання важливе значення надається дослідженню конкретних дій та кроків дипломатів на міжнародній арені, виявленню чинників, що впливали та впливають на міжнародні стосунки України у пріоритетних напрямках зовнішньої політики нашої держави.

Плани та методичні рекомендації призначені для використання студентами у процесі підготовки до семінарських занять. Наведена проблематика семінарських занять згрупована у великі теми, які представляють собою окремі теоретико-методологічні блоки дослідження взаємодій України з основними акторами на міжнародній арені. Темі семінарських занять наведені у такій послідовності, яка пов'язана із логікою

викладу даної дисципліни. Ці теми також можуть бути використані як опорний матеріал для самостійного опрацювання. Питання кожного семінарського заняття сформульовані таким чином, що їх розгляд спрямований на конкретизацію та прикладне застосування отриманих на лекціях теоретичних знань.

Підготовка студентів повинна базуватися на широкій теоретико-методологічній базі знань студентів, що формується за рахунок використання документальних та наукових джерел. Саме для цього до кожної теми і питань, які повинні бути обговорені на заняттях у різних формах (зокрема вільної дискусії), пропонуються методичні поради, теми рефератів й рекомендується література. Теми рефератів призначені для самостійної роботи студентів, що виконуються ними, з метою поглиблення знань про окремі напрями геополітики України. Основний список літератури є переліком обов'язкових для опрацювання наукових праць, що включає в себе навчальні підручники, посібники, курси лекцій, монографії, брошури, наукові та публіцистичні статті, електронні джерела. Ознайомлення із запропонованою літературою може істотно розширити знання доробку провідних вчених, що займалися чи займаються науковими дослідженнями проблематики зовнішньополітичних пріоритетів нашої держави.

У процесі роботи на семінарських заняттях студенти повинні **знати**:

1) місце даної дисципліни у системі підготовки фахівців у царині міжнародних відносин;

2) теоретико-методологічні основи дослідження зовнішньої політики держав, її основні типи, і у цьому контексті осмислити специфіку науково-теоретичного дослідження геополітики України;

3) теоретичні засади геополітики незалежної України на основі аналізу Декларації про державний суверенітет (16 липня 1990 р.), Акту проголошення незалежності (24 серпня 1991 р.) як правової основи зовнішньополітичної діяльності України, Конституції України, програмних документів у сфері зовнішньополітичних взаємодій (“Основні напрями зовнішньої політики України”);

4) базові дипломатичні принципи, на яких базується взаємодія України з міжнародними організаціями, особливо з структурними підрозділами системи Організації Об'єднаних Націй (ООН);

5) особливості та проблеми входження України до процесів політичної та економічної інтеграції, зокрема у рамках ЄС;

6) проблеми та перспективи співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями (СОТ, МВФ, СБ, ЄБРР);

7) специфіку питання щодо безпекової та оборонної інтеграції України (у рамках євроатлантичного чи пострадянського регіону);

8) особливості становлення та розвитку взаємовигідної співпраці з країнами пострадянського простору (зокрема у рамках СНД, ГУАМ);

9) специфіку процесу становлення та розбудови двосторонніх відносин та відносин стратегічного партнерства (з Російською Федерацією, країнами Західної та Центрально-Східної Європи та Північної Америки);

10) стан та перспективи розвитку багатосторонніх та двосторонніх відносин з державами Азії, Африки, Латинської Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Засвоївши на лекційних та семінарських заняттях необхідний обсяг знань, студенти повинні **вміти**:

— збирати, систематизувати й аналізувати факти та явища міжнародного життя, здійснювати їх порівняльний та системний аналіз, застосовувати опрацьовану інформацію у практичній діяльності;

— виявляти проблеми зовнішньополітичної діяльності Української держави на різних етапах її розвитку;

— на основі аналізу конкретних дій та кроків української дипломатії на міжнародній арені знаходити позитивний досвід та використовувати знання у сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики для їх подальшого використання у практичній зовнішньополітичній, зовнішньоекономічній, дипломатичній діяльності, особливо у процесі аналізу та оцінки сучасних проблем зовнішньої політики України;

— на основі сукупності знань про основні положення концептуальних документів у галузі зовнішньої політики аналізувати взаємодію внутрішніх і зовнішніх факторів та їх вплив на зовнішньополітичну діяльність Української Держави;

— виокремити національні інтереси України та аналізувати ефективність діяльності державних інститутів по їх реалізації, що дасть змогу визначати тип зовнішньої політики України;

— характеризувати і виділяти основні чинники, які впливають на стосунки України із державами світу та міжнародними організаціями на сучасному етапі;

— робити прогнози та пропонувати різноманітні варіанти можливого розвитку подій у сфері двосторонніх та багатосторонніх зовнішньополітичних взаємодій України з країнами та міжнародними організаціями світу.

Вивчення даної тематики сприятиме студентам у досягненні таких **цілей (мети)**:

1) засвоєння теоретико-концептуальних основ дослідження шляхів, методів та засобів формування геополітики України;

2) формування цілісного уявлення про напрями, принципи та зміст геополітики Української Держави на різних етапах її розвитку;

3) становлення цілісного уявлення про розбудову відносин співробітництва України з іншими державами, міжнародними та регіональними організаціями;

4) виявлення проблем та перспектив участі України у багатосторонніх відносинах та інтеграційних процесах.

Міждисциплінарні зв'язки: В основу курсу покладений принцип інтегративності, що передбачає зв'язок з іншими дисциплінами, як то: «Історія України», «Історія держави та права України», «Історія вчень про державу та право», «Міжнародне право», «Державне право зарубіжних країн», «Конституційне право України».

Таким чином, у процесі вивчення курсу «Геополітичні пріоритети України в сучасному світі» у студентів формується уявлення про Україну як суверенну європейську державу, що здійснює свою зовнішньополітичну діяльність на основі міжнародно-правових принципів поваги до прав і свобод людини, стабільного розвитку країни, регіону та світу.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»

Тема № 1. Геополітика України як об'єкт дослідження

Завдання, значення та предмет курсу. Поняття геополітики. Геополітика як наука. Джерела геополітики. Методологія геополітичної науки. Закони та категорії геополітики. Понятійно-категоріальний апарат. Функції геополітики.

Витоки осягнення географічного фактору в історії. Загальна характеристика географічної школи. Виокремлення геополітики як науки на початку ХХ століття. Теоретико-методологічні дискусії ХХ –ХХІ століття щодо наукового статусу геополітики. Сучасний стан концептуалізації геополітики як методу політичного дослідження, як ідеології, як наукової концепції, як наукової дисципліни, як науки. Геополітика - і концепція, і образ дії, логіка визначення та прогнозування геополітичного розкладу сил.

Незалежна зовнішня політика – невід'ємний атрибут держави. Функції і завдання зовнішньої політики. Зв'язок національних інтересів України із якнайповнішим використанням переваг її геополітичного положення. Різні погляди сучасних українських вчених стосовно регіональної “приналежності” України. Напрями сучасної української геостратегії. Євроатлантичний вибір України. Українсько-російські відносини: основні тенденції і проблеми. Південний вектор української геополітики.

Тема № 2. Концептуальні принципи геополітики України. Загальні ідеї та принципи класиків геополітики.

Еволюціонізм, визнання впливу географічного середовища на розвиток народу, держави у поглядах Фрідріха Ратцеля. Принципи просторового зростання держав. «Держава як живий організм» –Р. Челлен. Маккіндер про центральне, серединне географічне положення. Теорія “великого простору” К. Хаусхофера. Поняття політичного кордону або природного географічного кордону. Війна як засіб здобуття нового життєвого простору. Теорія Мехена про протистояння суші і моря, домінування морських цивілізацій. Модель розвитку європейського геополітичного простору Відаля де ла Бланша. Воля та ініціатива людини як “географічний фактор”. Категорія локальності розвитку цивілізацій. Десять критеріїв геополітичної могутності держави Ніколаса Спайкмена. Г.Кісінджер та його доктрина «linkage» - стратегії “анаконди”. К.Грей та місцерозташування ядерних об'єктів. З.Бжезинський.

Релігійне розмежування в контексті геополітики. Релігійна структура Європи. Взаємозв'язок релігійних та ідеологічних конфліктів. Поняття цивілізацій. Класифікація цивілізацій. А. Тойнбі та його твір “Дослідження історії”. Концепція інтерпретації подій міжнародного життя С.Хантінгтона у

праці “Зіткнення цивілізацій”. “Кінець історії” Ф.Фукуями. Економічне підґрунтя теорії цивілізацій Е. Тофлера.

Витоки російської геополітики. Російська ідея та формування геополітичної доктрини Кремля. Антиукраїнський зміст російських геополітичних доктрин. Відродження євразійства в сучасній Росії та перетворення її у панівну ідеологію. Головна теза євразійців – виключність Росії та її відмінність від Європи та Азії. Зв’язок євразійства із православною релігією та церквою.

Здобуття державної незалежності – сутність українських геополітичних доктрин. Державотворчі концепції політичної діяльності Б.Хмельницького, І.Мазепи, П.Орлика, М.Грушевського, С.Петлюри, С.Бандери. Кирило-Мефодіївське братство та М.Драгоманов – представники східної доктрини. Західна геополітична доктрина та її представники М.Грушевський, Дм.Дорошенко, С.Томашівський, Є.Маланюк, В.Кубійович, Є.Коновалець. Балтійсько-чорноморська геополітична доктрина у формуванні С.Рудницького. Чорноморська геополітична доктрина Ю.Липи.

Тема № 3. Геополітика незалежної України. Участь України в міжнародних організаціях.

Геополітика України (історичний ракурс). Зовнішня політика Київської Русі. Зовнішня політика Галицько-Волинського князівства. Участь українських земель у зовнішній політиці Литви. Люблінська унія (1569 р.). Українське козацтво в міжнародних відносинах. Участь України в міжнародних подіях періоду Національної революції (1648 – 1676 рр.). Переяславська Рада (1654 р.). Україна та Північна війна. Україна в планах Наполеона. «Українське питання» в міжнародних відносинах в роки Першої світової війни. Зовнішня політика Української Центральної Ради. Війна з Радянською Росією. Брестський мир (1918 р.) та його наслідки для України. Зовнішня політика Гетьманату. Приєднання Криму до України (1918 р.). Зовнішня політика Директорії УНР та ЗУНР. Становлення зовнішньої політики уряду УССР в 1920-х рр. «Українське питання» в міжнародних відносинах напередодні Другої світової війни. Зовнішня політика УРСР в 1960 – 1980-х рр.

Геополітика незалежної України. Проголошення незалежності України 24 серпня 1991. Референдум 1 грудня 1991 року. Міжнародне визнання України. ООН, Рада Європи, ОБСЄ, СОТ. Європейський напрямок зовнішньої політики України. «Вишеградська четвірка» і Україна. Стратегічне партнерство з США. Співпраця України з країнами Латинської Америки. Україна та країни Африки. Інтереси України на Близькому та Середньому Сході. Стратегічне партнерство з Китаєм. Українсько-японські відносини. Інтереси України в Південно-Східній Азії.

Участь України в міжнародних організаціях. Співпраця між Україною та ООН в проведенні миротворчих операцій. Участь України в міжнародних

організаціях системи ООН. Співробітництво між Україною та НАТО. Перспективи вступу України до НАТО. Процедура вступу в НАТО. Участь України в європейських військових об'єднаннях. Рада Європи. Парламентська асамблея Ради Європи. ОБСЄ. ОЧЕС. Україна та СОТ. Вплив СОТ на розвиток економіки України. Участь України в галузевих міжнародних організаціях.

Тема № 4. Основні напрями стратегічного партнерства України. Європейська інтеграція України.

Євроатлантичний вибір України, його необхідність та неминучість, можливі альтернативи. Європа як географічне поняття. Термін "Європа", його походження; зміна значення терміну. Поняття "Європейська цивілізація", його зміст. Європейський Союз: історія становлення та сучасний стан. Передумови, причини та мета європейської інтеграції. Ідея Сполучених Штатів Європи. Наслідки Другої світової війни для європейського континенту. Основні етапи європейської інтеграції. «Декларація Шумана» (1950 р.). Європейське об'єднання вугілля та сталі (1951 р.). Європейське економічне співтовариство (1957 р.). Європейська асоціація вільної торгівлі (1960 р.). Економічна криза 1970-х років та її значення для європейської інтеграції. Валютний союз. Шенгенська угода (1985). Маастрихтська угода та поява Європейського Союзу (1992 р.). Розширення ЄС. Політика сусідства ЄС.

Інституційна структура ЄС. Основні інституції ЄС. Основні правові акти ЄС. Система права ЄС. Обговорення Конституції. Юридичний статус ЄС за Конституцією. Інтрига з ратифікацією Конституції. Громадянство ЄС. Розширення сфери компетенції ЄС. Європейський Союз на сучасному етапі. Унікальність інституції Європейського Союзу. Глобалізація економіки, політичних та суспільних процесів. Проблема розширення ЄС на сучасному етапі. Асоційовані з ЄС країни кандидати на вступ в ЄС. Стратегія підготовки країн Центральної і Східної Європи до вступу в ЄС. Проблеми у відносинах між ЄС і Туреччиною як можливим кандидатом до вступу в ЄС. Відносини ЄС з країнами СНД. ЄС, США і Канада. Співтовариства і країни Третього світу.

Європейська інтеграція України. Хронологія взаємин Україна – Європейський Союз. Механізм вступу країни-кандидата до ЄС. Копенгагенські критерії (критерії вступу до ЄС). Результати виконання Україною політичного та економічного критеріїв вступу. Переваги та недоліки від вступу України до ЄС. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Угода про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Тема № 5. Безпековий вимір геополітики України. ОБСЄ, НАТО.

Глобалізація і сучасний світ. Основні риси глобалізації. Чинники, які сприяють розгортанню глобалізаційних процесів в світі. Глобалізація світової

економіки. «Велика вісімка» та «Велика двадцятка». Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток економік окремих країн. Глобальні проблеми людства (проблеми війни та миру, бідності, ядерної загрози, голоду та ін.) та шляхи їх вирішення.

Політична модернізація: теоретико-методологічний аспект. Моделі та новітні форми геополітичних перерозподілів. Глобалізація геополітики. Ядерна зброя та геополітичні наміри. Еволюція геополітичної свідомості. Доктрина природних кордонів. Доктрина свободи народів (самовизначення). Військово-стратегічний потенціал та геополітика: гіпотетичний зв'язок. Створення системи колективної безпеки.

Головні завдання в галузі безпеки. Витоки НАТО. Стратегічна концепція Альянсу. Роль об'єднаних збройних сил і трансформація оборонної стратегії Альянсу. Взаємозумовленість економічної і політичної інтеграції. Загальні інститути безпеки: ООН, Організація безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Парламентська асамблея НАТО (ПА НАТО). Асоціація Атлантичного договору (АТА). Ініціатива з обороноздатності НАТО. Процес розширення НАТО. Партнерство заради миру. Країни Вишеградської угоди (трикутника). Партнерство НАТО з Україною. Співпраця між НАТО і Росією. Середземноморський діалог Альянсу. Ініціативи НАТО в Південно-Східній Європі. СЕВ та Варшавський договір. Новий клімат безпеки в Європі. Відносини між НАТО і ЄС. Співпраця в області внутрішніх справ і юстиції. Інститут єдиного європейського громадянства і його значення. Формування співпраці в області внутрішніх справ і правосуддя. Група ТРЕВИ (Terrorism, Radicalism, Extremism, Violence International, 1975) і її діяльність.

Українська політична думка про формування геополітичного коду України: класична школа та сучасні тенденції. Зовнішня політика України: інтереси і пріоритети. Україна в геополітичних концепціях євразійства. Концепція «рубежної комунікативності». Плани стратегічного партнерства та їх реалізація Україною. Геополітична теорія Заходу щодо місця України в геополітичному розкладі сил. Державна програма співробітництва України з НАТО. Геополітичний вимір відносин Україна – НАТО. Суспільно-економічні умови формування геополітичного коду зовнішньої політики України. Створення сучасних боездатних збройних сил України. Набуття досвіду у миротворчих акціях під егідою ООН.

Тема № 6. Економічний вимір геополітичної діяльності України.

Національна безпека і національні інтереси в системі геополітичних відносин. Світовий ринок праці та стратегії соціальної політики в реалізації національних інтересів. Моделі майбутньої геоekonomіки та глобалізація. Національні програми конвергенції та регіоналізація глобальної економіки. Демографічні та трудові ресурси в геополітичних стратегіях. Глобалізація політичних та економічних процесів.

Основні напрямки співпраці між Україною та ЄС. Зовнішньоторговельний обіг. Інвестиційна діяльність. Співпраця у сфері фінансових послуг. Співпраця у сфері транспорту. Участь України в реалізації Європейської енергетичної хартії. Спільні проекти щодо захисту довкілля. Політика сусідства ЄС. Місце України в проектах ЄС «Східне партнерство» та «Чорноморська синергія». Перспективи вступу України до ЄС.

Система угод ЄС з третіми країнами. Угоди про вільну торгівлю, митний союз або єдиний економічний простір. Угоди про асоціацію. Спеціалізовані угоди і угоди про особливий режим. Загальні угоди про торговельно-економічне співробітництво.

Фінансові ресурси і установи ЄС. Загальний бюджет ЄС, доходи і витрати. Поняття "Власних фінансових ресурсів ЄС". Структурні фонди ЄС. Європейський Центральний банк. Європейський інвестиційний банк. Європейський інвестиційний фонд. Економічний і соціальний комітет Європейського Союзу (ЄКОСОК). Функції і склад комітету. Місце комітету в системі інститутів ЄС. Комітет регіонів ЄС. Функції і склад комітету, особливості і основні напрями його діяльності. Палата аудиторів (Рахункова палата) ЄС. Склад і функції палати. Проблема стимулювання розвитку відстаючих регіонів в світлі перспектив розширення ЄС. "Політика об'єднання" і її завдання. Фонд об'єднання.

Болонський процес. Історія розвитку вищої освіти в Україні. Загальна характеристика сучасного стану системи вищої освіти країн Європи та провідних країн світу. Програма створення європейського простору вищої освіти до 2020 року. Велика Хартія університетів (1988 р.). Основні принципи Болонської декларації (1999 р.). Зобов'язання України щодо виконання принципів Болонської декларації. Програми допомоги Європейського Союзу у сфері вищої освіти. Участь України в програмах Темпус, Еразмус Мундус та програмі Жана Моне.

Тема № 7. Національні інтереси України на пострадянському просторі.

Пострадянська територія в сучасному геополітичному просторі: проблеми самоідентифікації (Розколотий Хартленд). Геостратегія між Заходом та Сходом. Концепції національної безпеки та геополітичне розташування країн Середньої Азії; країн Закавказзя; країн Балтії; Росії, Білорусії, Молдови. Воєнно-технічна співпраця та промисловий шпіонаж. Економічні аспекти геополітичної стратегії держав пострадянського простору. Стратегія ЕВРАГЕЙТ. Єдиний економічний простір: економічна тактика і геополітична стратегія.

Україна: національні інтереси та національна безпека. Концепції національної безпеки та стратегії зовнішньої політики. Росія та геополітика Кавказу. Тероризм та проблеми зовнішньополітичної експансії.

Проблема «ядерного спадку» СРСР. Процес врегулювання кордонів. Українсько-молдовський кордон та проблема Придністров'я. Проблема делімітації україно-російського кордону. Українсько-румунські територіальні суперечки. Участь України в інтеграційних процесах на пострадянському просторі. Україна та СНД. ГУАМ. «Митний Союз». Проблема створення зони вільної торгівлі СНД. Ташкентський договір.

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		л	с	п	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Тема № 1. Геополітика України як об'єкт дослідження	8	2	2		2	2
Тема № 2. Концептуальні принципи геополітики України. Загальні ідеї та принципи класиків геополітики.	14	4	2		4	4
Тема № 3. Геополітика незалежної України. Участь України в міжнародних організаціях.	8	2	2		2	2
Тема № 4. Основні напрями стратегічного партнерства України. Європейська інтеграція України.	12	4	4		2	2
Тема № 5. Безпековий вимір геополітики України. ОБСЄ, НАТО	14	4	2		4	4
Тема № 6. Економічний вимір геополітичної діяльності України	8	2	2		2	2
Тема № 7. Національні інтереси України на пострадянському просторі	8	2	2		2	2
Усього годин	72	20	16		18	18
Усього годин на навчальну дисципліну	72	20	16		18	18

**ПЛАН ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»
(20 годин)**

**ТЕМА 1. ГЕОПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ
(2 години)**

1. Геополітика: сутність, принципи реалізації та основні актори. Наукові підходи у баченні геополітичних процесів.
2. Національні інтереси та геополітика держави. Закони та категорії геополітики.
3. Теоретико-методологічні основи дослідження геополітики України. Основні історичні періоди її становлення та розвитку.

РЕФЕРАТИ

1. Взаємовплив та співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики держави.
2. Витоки осягнення географічного фактору в історії.
3. Геополітика України на різних етапах її державності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Віднянський С. В. Зовнішня політика України як предмет історичного аналізу: концептуальні підходи та перспективи / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов // Український історичний журнал. – 2001. – Вип. 4. – С. 41-57.
2. Віднянський С. В. Зовнішня політика України: Виклад за програмою підготовки магістрів зовнішньої політики / Віднянський С. В. – К.: ДЕМІД, 2006. – 76 с.
3. Дробот Г. А. Методология исследования внешней политики: возможности неореализма и принцип уровней анализа / Дробот Г. А. // Вестник Московского университета. – Серия 18. Социология и политология. – 2007. – №4. – С. 20-33.
4. Зовнішня політика України: перші підсумки та перспективи 2008 року: матеріали «круглого столу», 4 квіт. 2008 р. [Електронний ресурс] / За заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К.: НІСД, 2008. – 98 с. – Режим доступу до джерела: <http://www.niss.gov.ua/book/vidannya/stil.pdf>
5. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин: Курс лекцій / Анатоль Камінський. – Львів: Світ, 1995. – 144 с.
6. Косолапов Н. А. Анализ внешней политики: основные направления исследований / Н. А. Косолапов // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – №2. – С. 77-85.
7. Кочетков В. В. Внешняя политика государства в XXI веке: теория(и), методология, прикладной анализ [Електронний ресурс] / В. В. Кочетков // Вестник Московского университета. – Серия 18.

Социология и политология. – 2008. – № 4. – Режим доступу до джерела: <http://www.socio.msu.ru/documents/vestnik/archive/vestnik-4-08.doc>

8. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: Підручник / М. З. Мальський, М. М. Мацях. – К.: Знання, 2007. – 461 с.

9. Мировая политика и международные отношения: Учеб. пособие / [Под ред. С. А. Ланцова, В. А. Ачкасова]. – СПб: Питер, 2008. – 443 с.

10. Овсій І. О. Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року): Навч. посібник [Електронний ресурс] / І. О. Овсій. – К.: Либідь, 1999. – 240 с. – Режим доступу до джерела: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-8.html>

11. Основи політичної науки: Курс лекцій: У 4-х т. / [Б. Кухта, Г. Ткаченко, Л. Старецька та ін.]: За ред. Б. Кухти. – Львів: Кальварія, 1997. – Т. 4: Міжнародна політика. – 1999. – 436 с.

12. Пасічник Н. С. Концептуальні моделі зовнішньої політики Г. Еллісона [Електронний ресурс] / Пасічник Н. С. // Політологічний вісник. Зб. наук. праць. – К.: «ІНТАС», 2009. – Вип. 41. – С. 113-123. – Режим доступу до джерела: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pv/2009_41.pdf

13. Поздняков Э. А. Внутренняя и внешняя политика. Парадоксы взаимосвязи / Поздняков Э. А. // Междунар. жизнь. – 1989. – №10. – С. 49–60.

14. Політологія. Кн. перша: Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і політика / [А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина, В. Харченко]. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 664 с.

15. Цыганков А.П. **Ганс Моргентау: взгляд на внешнюю политику // Власть и демократия. Зарубежные ученые о политической науке.** – М., 1992. – 280 с. – С. 163 – 164.

16. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник для студ. ВНЗ / Л. Д. Чекаленко. – К.: Либідь, 2006. – 710 с.

17. Ярошко О. З. Кросдисциплінарний характер дослідження феномену зовнішньої політики України [Електронний ресурс] / Ярошко О. З. // Режим доступу до джерела: http://www.confcontact.com/2009_03_18/is6_yaroshko.htm

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд першого питання необхідно розпочати з розкриття змісту таких понять як «геополітика», «міжнародні відносини», «міжнародна політика», «зовнішня політика», «дипломатія», врахувати широкий спектр наукових трактувань цих явищ [5, с. 5–11; 6-7; 8–9; 11, с. 11-24; 14, с. 420-425; 16, с. 30-39]. Особливу увагу слід звернути на співвідношення цих понять. У цьому питанні доцільно розглянути основних суб'єктів, які діють на міжнародній арені, виокремивши їх основні риси та особливості взаємодій. Окремого розгляду потребують основні підходи щодо визначення прикладних принципів, якими керуються (або повинні керуватися) держави у своїй зовнішньополітичній діяльності, а також теоретико-методологічні підходи щодо загальних принципів діяльності усіх суб'єктів міжнародних відносин [8-9; 11, с. 425-433; 16, с. 8-39, 120-150].

У другому питанні доцільно зосередити увагу на національних інтересах держави у міжнародних стосунках, які визначають спосіб дії держави на міжнародній арені, її зовнішньополітичну діяльність. У цьому питанні також слід розглянути основні підходи до розуміння зовнішньої політики держави та її класифікацію, що ґрунтується на складній комбінації критеріїв (за співвідношенням цілей та засобів дій держав у міжнародному середовищі, за активністю, за ситуацією прийняття політичних рішень тощо). У процесі аналізу варто висвітлити теоретичні погляди щодо проблем визначення типу зовнішньої політики України. Для цього слід розглянути доктринальні основи зовнішньої політики нашої держави, у яких закладені шляхи становлення ефективних її взаємодій з основними суб'єктами міжнародних відносин [6–7; 8, с. 187–199; 9, с. 266–269; 12; 14, с. 532–535; 15].

Розгляд третього питання потрібно розпочати із з'ясування стану наукового дослідження зовнішньополітичної діяльності України, також варто висвітлити теоретичні напрями та наукові дисципліни, у рамках яких аналізується вітчизняна зовнішня політика та пов'язані з нею явища та процеси. Йдеться про дослідження реалізації стратегічних та тактичних напрямів зовнішньої політики України, проблем забезпечення світової та національної безпеки, встановлення та розвитку зовнішньополітичних та дипломатичних зв'язків України з різними країнами світу та міжнародними організаціями. Особливу увагу у цьому питанні слід зосередити на загальній характеристиці основних періодів зовнішньополітичної історії України. При розгляді третього питання рекомендується заслухати і обговорити другий реферат [1–2; 4; 10; 16, с. 13–31; 17].

У першому рефераті слід зосередитись на проблемах взаємозалежності внутрішньодержавних та міжнародних відносин. Дослідники стверджують про їх сталий взаємозв'язок та взаємообумовленість, водночас окремі з них визначають «примат зовнішньої політики», що означає пріоритетність впливу міжнародного середовища на внутрішню політику та інші суспільні відносини в державі. Існує і протилежна їй теорія, яка визначає, що власне внутрішні відносини в державі, її стан та рівень могутності роблять державу активним чи пасивним учасником міжнародних відносин, визначають її можливості та інтереси. Таким чином, необхідно проаналізувати співвідношення цих теорій, що дає можливість зрозуміти подвійну природу зовнішньої політики, в тому числі й зовнішньої політики України [3; 6–7; 11; 13].

У другому рефераті слід детально проаналізувати умовні періоди, які виділяються дослідниками у сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики за критерієм історичного розвитку нашої держави. Йдеться про особливості здійснення зовнішньої політики періоду Київської Русі та Галицько-Волинського князівства, Польсько-Литовської доби, часів Козацької держави, про специфіку зовнішньополітичної діяльності на

початку ХХ століття, про зовнішню політику УРСР, та зовнішньополітичну діяльність сучасної України [1–2; 10; 11; 17].

**ТЕМА 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ГЕОПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ
ЗАГАЛЬНІ ІДЕЇ ТА ПРИНЦИПИ КЛАСИКІВ ГЕОПОЛІТИКИ.
(4 години)**

1. Міжнародне визнання незалежності України та її становлення як актора міжнародних відносин.
2. Концептуальні засади зовнішньої політики України та її нормативно-правове наповнення.
3. Зовнішньополітичний потенціал України та її національні інтереси.

РЕФЕРАТИ

1. Основні напрямки зовнішньополітичної діяльності України на сучасному етапі.
2. Мета та основні завдання зовнішньополітичних інституцій незалежної України.
3. Проблема правонаступництва в зовнішній політиці України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акт проголошення незалежності України. 24 серпня 1991 р. // *Голос України*. — 1991.
2. Декларація про державний суверенітет. 16 липня 1990 р. // *Голос України*. — 1990; Основні напрями зовнішньої політики України // *Урядовий кур'єр*. — 1993. — 26 лип.
3. Закон України «Про основи національної безпеки України» // *Відомості Верховної Ради України*. — 2003. — № 39.
4. Зленко А. *Дипломатія і політика України в процесі динамічних політичних змін*. — Харків: Фоліо, 2003.
5. Зленко А. *Зовнішня політика України: від романтизму до прагматизму*. — К.: Преса України, 2001.
6. Зленко А. *Формування та реалізація концептуальних засад зовнішньої політики України // Україна дипломатична. Науковий щорічник*. Вип. 8. — Київ, 2007. — С. 608 – 623.
7. *Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 роки: Послання Президента України до Верховної Ради України*. 30 квітня 2002 р. // *Урядовий кур'єр*. — 2002. — 4 черв.
8. *Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність*. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М.Корецького НАН України, 2001.
9. Корсунський С. *Україна в СОТ. Що далі?* // З. С. (Зовнішні справи). — 2008. — березень. — С. 30–33.

10. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1980–2000 / Авт.: Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. – К.: Либідь, 2001.
11. Рудич Ф. Геополітичний вимір президентських виборів 2004 року // Політичний менеджмент. – 2005. – № 5.
12. Світова та європейська інтеграція / За ред. Я. Й. Малика. – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2005.
13. Топ “15x15” в Україні та світі (15 лютого – 15 березня) // З. С. (Зовнішні справи). – 2008. – квітень. – С. 4–7.
14. Україна на міжнародній арені. Зб. документів і матеріалів 1991–1995 рр. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 1998.
15. Україна: утвердження незалежної держави (1991–2001). – К.: Альтернативи, 2001.
16. Щербак Ю. Україна: виклик і вибір. Перспективи в глобалізованому світі XXI століття. – К.: Дух і Літера, 2003.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розглядаючи перше питання слід відштовхнутись від основної точки відліку міжнародного визнання України. Йдеться про Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. Поважаючи волевиявлення українського народу 2 грудня 1991 незалежність України визнали Польща і Канада. До кінця грудня 1991 р. заяви про визнання незалежності України зробили уряди 68 держав світу. Слід зазначити, що остаточний перелом у позиції світової громадськості стосовно незалежності нашої держави відбувся після визнання незалежності України усіма державами "Великої сімки" (в останні дні 1991 р.). Станом на 27 січня 1992 р. Україну визнала 91 держава, з 27 з них було встановлено дипломатичні відносини. Для з'ясування процесу підвищення авторитету України у світі необхідно врахувати й прийняття 10 грудня 1991 р. Закону про дію на її території міжнародних договорів. У ньому зазначалось, що, прагнучи долучитись до системи правових відносин між державами та на основі взаємної поваги державного суверенітету і демократичних засад міжнародної співпраці, Україна розглядає укладені та ратифіковані нею міжнародні договори як невід'ємну частину національного законодавства. До уваги слід брати й те, що визнання України відбувалося не лише на рівні міждержавних відносин, а й на рівні міжнародних організацій. Зокрема, 30 січня 1992 р. Україна стала членом Ради з безпеки та співробітництва в Європі (тепер - Організація з безпеки та співробітництва в Європі), а згодом, 10 березня 1992 р., приєдналася до Північноатлантичної Ради зі співробітництва (з 1998 р. - Ради євроатлантичного партнерства). Необхідно врахувати також, що Україна не була новачком на міжнародній арені. Вона - одна з країн-співзасновниць ООН, брала активну участь у її роботі та діяльності ЮНЕСКО, МАГАТЕ, МОП, ВООЗ тощо.

У другому питанні слід зазначити, що на початках незалежності окрім міжнародного визнання незалежної України, відбувався активний процес

кристалізації її головних зовнішньополітичних інтересів та пріоритетів. З перетворенням у незалежну державу Україна стала самостійним суб'єктом міжнародних відносин, джерелом зовнішньополітичної ініціативи. Уперше принципи її зовнішньої політики – демократизм і миролюбство – були задекларовані в розділі “Міжнародні відносини” Декларації про державний суверенітет України (липень 1990). На сьогоднішній день, концептуальні засади зовнішньої політики України знаходять відображення в основних нормативно-правових документах, таких як: Декларація про державний суверенітет, Акт проголошення незалежності, Конституція України, Закон України “Про основні напрями зовнішньої політики України”. У другому питанні слід детально розглянути ці документи, виділивши основоположні принципи якими керується наша держава у зовнішньополітичній діяльності. Керуючись цими принципами Україна приєдналась до Гельсінкського Заключного акта, Паризької хартії та інших документів НБСЄ. Окрему увагу варто приділити Закону України “Про дію міжнародних договорів на території України”.

Переходячи до третього питання слід визначитись з такими поняттями як: “національний інтерес”, “пріоритет національних інтересів”, “загроза національним інтересам”, а також виділити фактори сили та засоби впливу України на зовнішньополітичній арені. Слід чітко визначити національні інтереси України та завдання її зовнішньої політики. Опрацювавши Постанову Верховної Ради України “Про основні напрями зовнішньої політики України”, та Закон України “Про основи національної безпеки України” необхідно визначити основні напрями зовнішньої політики України та основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів.

ТЕМА 3. ГЕОПОЛІТИКА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ. УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ. (2 години)

1. Вихід УРСР на міжнародну арену. Україна – член-засновник ООН.
2. Взаємодія України з основними (ГА та РБ ООН, Генеральний секретар) та спеціалізованими організаціями (ЮНЕСКО, МАГАТЕ, ПР ООН, ЮНІСЕФ) ООН.
3. Миротворча діяльність ООН та участь в ній України.

РЕФЕРАТИ

1. Діяльність України у спеціалізованих організаціях у рамках структури ООН.
2. Роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біркович Р. Україна в контексті миротворчої діяльності ООН /

- Біркович Р. // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць / Київ. нац. ун-т. Ім. Т.Г.Шевченка. – К., 2006. – Вип. 58. – Ч.2. – С.182–187.
2. Бруз В. С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів / В. С. Бруз. – К.: Либідь, 1995. – 111 с.
3. Віднянський С. Україна – одна з засновниць ООН / Віднянський С. // Політика і час. – 2005. – №9–10. – С.3–10. – С. 3 - 10.
4. Гречанінов В. Миротворчість. Нові підходи / В. Гречанінов // Політика і час. – 1998. – №9. – С. 11-17.
5. Дюрозель Ж. Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Жан Батіст Дюрозель / [Пер. з фран.] – К.: Основи, 1995. – 903 с.
6. Зленко А. Україна, ООН, мировая дипломатия / А. Зленко // Междунар. жизнь. – 1990. – №11.
7. Камінський А. Вступ до міжнародних відносин: Курс лекцій / Анатоль Камінський. – Львів: Світ, 1995. – 144 с.
8. Конференція Об'єдинених Націй в Сан-Франциско (25 апреля – 26 июня 1945 г.). – М.: Политиздат, 1980. – 710 с.
9. Мацейко Ю. Оновлення миротворчості ООН – загальна вимога часу / Мацейко Ю. // Дипломатична академія України. Науковий вісник. – К., 2000. – Вип. 3. – С. 19–25.
10. Международные организации системы ООН: Справочник / [Сост. А. А. Титаренко]. – М.: Междунар.отношения, 1990. – 192 с.
11. Міжнародні відносини і євроатлантичне майбутнє України. Підручник / [Балабін В. В., Плахотнік О. В., Безносюк О. О. та ін.] / За заг. ред. Балабіна В. В. – К.: ТОВ «Інфодрук», 2008. – 358 с.
12. Спеціалізовані установи і системи ООН: Навч. посіб. / В. С. Бруза. – К.: Либідь, 1995. – 230 с.
13. Україна у міжнародних відносинах ХХ століття: навч. посіб. / [За заг. ред. Я. Й. Малика]. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка: ЛРУДУНАДУ. – 2004. – 468 с.
14. Україна у сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти: [Кол. моногр.] / [За ред. Ф. М. Рудича]. – К.: МАУП, 2002. – 488 с.
15. Хроніка українських миротворчих місій // Кореспондент. – 2003. – № 22. – С. 22–25.
16. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навч. посіб. – Вид 2-ге, перероб. і доп. / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордеєва. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.
17. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник / Л. Д. Чекаленко. – К.: Либідь, 2006. – 710 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Розгляд першого питання семінарського заняття слід розпочати із з'ясування сутності Організації Об'єднаних Націй як однієї з глобальних універсальних організацій. Варто прослідкувати передумови становлення та

розвиток цієї організації та визначити міру її впливу на міжнародні процеси на сучасному етапі. Аналізуючи діяльність ООН, необхідно вказати, що Українська держава є членом-засновником ООН. Саме тому доцільно проаналізувати причини та прослідкувати процес залучення до цієї міжнародної організації УРСР та БРСР поряд із членством СРСР в цілому, проаналізувати діяльність делегації УРСР в Установчій конференції ООН у Сан-Франциско (США) 25 квітня 1945 року [3; 5, с. 367–377; 6; 7, с. 53–63; 8; 11, с. 48–50; 13–14; 17, с. 295–298].

Друге питання слід розпочати із розгляду основних структурних елементів ООН та організацій, які мають власне членство й органи, але функціонально пов'язані з ООН. Йдеться про участь України як непостійного члена у найважливішому органі ООН – Раді Безпеки, про значення та участь у Генеральній Асамблеї ООН, Міжнародному Суді та налагодженні ефективної співпраці з Генеральним Секретарем ООН. Особливу увагу слід зосередити на діяльності України у різноманітних комісіях ООН, зокрема у Комісії з прав людини (1946), становища жінок, суспільного розвитку, народонаселення тощо. Значної уваги заслуговує участь українських делегацій у процесі підготовки проектів таких міжнародних актів, як Загальна декларація прав людини (1948), Конвенція про запобігання злочинам геноциду і покарання за нього (1948), Женевські конвенції про захист жертв війни (1954), Декларація ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1956), Декларація прав людини (1959) тощо. Розгляд другого питання слід доповнити обговоренням першого реферату [7, с. 64–83; 10; 11, с. 50–55; 12; 14, с. 311–321; 16; 17, с. 298–208].

У третьому питанні необхідно з'ясувати як ООН долучається до розв'язання міжнародних криз та конфліктів. Йдеться про контроль за втіленням міжнародно-правового принципу врегулювання будь-яких конфліктів мирними засобами, утримання від застосування сили і поваги територіальну недоторканість, внутрішньої і зовнішньої незалежності усіх країн. Йдеться про творення системи світової та національної безпеки, елементом якої є й наша країна. У цьому питанні слід розкрити специфіку міжнародних заходів (операцій) з підтримки миру, виділити їх основні види. Особливо слід наголосити на перспективах посилення присутності України у миротворчих операціях ООН, що засвідчує її бажання та ефективні дії у розв'язанні міжнародних конфліктів, екологічних катастроф, глобальних проблем, які загрожують існуванню людства. У цьому питанні доцільно розглянути діяльність українських миротворців у складі місій ООН, які дислоковані, зокрема, у Афганістані, Боснії, Демократичній Республіці Конго, Грузії, Ефіопії та Еритреї, Косово, Ліберії, Лівані, Східному Тиморі, Сьєрра-Леоне тощо [1–2; 4; 9; 15; 17, с. 308–311].

Перший реферат присвячений дослідженню процесу набуття членства та діяльності України у таких структурних підрозділах та спеціалізованих установах ООН як Міжнародна організація праці (МОП), Організація ООН з

питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Міжнародне агентство з атомної енергетики (МАГАТЕ), Фонд промислового розвитку (ЮНІДО), Програма розвитку ООН (ПРООН), Фонд ООН з народонаселення (ЮНФПА), Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) тощо. У рефераті варто розкрити, як через участь у цих та інших організаціях Україна нагромаджує досвід міжнародного спілкування, розбудовує та сприяє становленню власної ефективної зовнішньої політики [7, с. 69–83; 10; 11, с. 50; 12; 16; 17, с. 298–208].

У другому рефераті слід розкрити, які саме процедури застосовуються у рамках ООН для врегулювання кризових та конфліктних ситуацій. Йдеться про переговорний та посередницький процес, які відбуваються під наглядом представників міжнародних організацій, про проведення багатосторонніх конференцій, розслідувань, міжнародного арбітражу тощо, участь у яких бере й Україна. Особливу увагу у цьому рефераті слід приділити з'ясуванню суті та функцій миротворчих операцій під егідою ООН, які сприяють підтриманню міжнародного миру і безпеки, протистоянню та розв'язанню наявних у світі конфліктів та їх запобіганню [1–2; 4; 9; 17, с. 308–311].

ТЕМА 4. ОСНОВНІ НАПРЯМИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ. ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ (4 години)

1. Національні інтереси України в Європі.
2. Україна та провідні країни Західної Європи: становлення та ключові проблеми взаємодії.
3. Спільне та відмінне в інтересах України та країн Центрально-Східної Європи.
4. Стратегічні відносини України зі США та Канадою.

РЕФЕРАТИ

1. Напрями стратегічного партнерства Української держави.
2. Становлення та розвиток зовнішньополітичних та економічних відносин з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону (Китай, Японія, Індія).
3. Основні вектори відносин з країнами Близького, Середнього Сходу та Африки (Іран, Ізраїль, Єгипет, Лівія, Туреччина).
4. Україна та Латинська Америка (Аргентина, Бразилія, Мексика, Куба, Чилі): становлення відносин співробітництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асиметрія міжнародних відносин / Під ред. Перепелиці Г. М., Субтельного О. М. – К.: Вид. дім «Стилос», 2005. – 555 с.

2. Білоусов М. М. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 роки): Підручник / Білоусов М. М., Гайдуков Л. Ф., Губерський Л. В. [та ін.]; Ред. С. В. Головка. – К.: Либідь, 2001. – 624 с.

3. Войтко А. Україна у дзеркалі британського парламенту [Електронний ресурс] / Аріадна Войтко // Зовнішні справи. – 2008. – № 6. – Режим доступу до рес.: <http://uaforeignaffairs.com/article.html/print?id=152>;

4. Державне інформаційне агентство України “Укрінформ”: Країни світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу до рес.: <http://news2.ukrinform.com.ua/States/>;

5. Клайзнер А. М. Сегментація української меншини у країнах Центрально-Східної Європи (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія) [Електронний ресурс] / Клайзнер А. М. // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4 (5). – Режим доступу до рес.: http://www.niss.gov.ua/book/StrPryor/St_pr5/14_Klaizner.pdf;

6. Климець Н. Співпраця України та Польщі: два роки після розширення ЄС [Електронний ресурс] / Наталя Климець / Лабораторія законодавчих ініціатив. – Режим доступу до рес.: http://parlament.org.ua/index.php?action=draft_art&dtopic=7&ar_id=1402&ch_id=&as=0

7. Козенчук Я. Українсько-канадські взаємини в 1991-2001 роках [Електронний ресурс] / Козенчук Я. // Інтернет-сайт “Нові права”. – Режим доступу до рес.: <http://newright.il.if.ua/canada.htm>;

8. Марсон Д. Німецька надійність: Берлін і надалі скептично сприйматиме євроінтеграційні перспективи України [Електронний ресурс] / Джеймс Марсон / Міжнародний центр перспективних досліджень. – Режим доступу до рес.: http://www.icps.com.ua/files/articles/54/57/Ex_Comment_September_2009_UKR.pdf

9. Мартинова Л. А. Політика Франції щодо вступу України до НАТО [Електронний ресурс] / Мартинова Л. А. // Політологічний вісник. Зб. наук. праць. – 2009. – № 42. – С. 331-345. – Режим доступу до рес.: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pv/2009_42.pdf;

10. Нариси з історії дипломатії України / [Під ред. В. А. Смоля]. – К.: Альтернативи, 2001. – 736 с.

11. Плаксенко М. Л. Динаміка українсько-румунських відносин після приєднання Румунії до ЄС [Електронний ресурс] / Плаксенко М. Л. // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1 (10). – Режим доступу до рес.: <http://www.niss.gov.ua/book/StrPryor/10/32.pdf>;

12. Реалии и перспективы стратегического партнерства [Електронний ресурс] // Сайт центру ім. О. Разумкова. – 02.12.2000. – Режим доступу до рес.: http://www.razumkov.org.ua/ukr/news.php/article.php?news_id=104;

13. Романюк А. Імміграція до країн Західної Європи. Політичні наслідки / Анатолій Романюк // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. – 2008. – № 23. – С. 111-122.

14. Сардачук П. Д. Україна в двосторонніх міжнародних відносинах (кінець 20 – початок 21 століть): Навч.-довід. посібник / П. Д. Сардачук, О. П. Сагайдак. – Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 328 с.
15. Сірук М. Сусіди, друзі, партнери [Електронний ресурс] / Микола Сірук // День. – 2009. – № 73. – Режим доступу до рес.: <http://www.day.kiev.ua/290619?idsource=273503&mainlang=ukr;>
16. Сороневич М. Хресна дорога нелегала в Італії [Електронний ресурс] / Маріанна Сороневич // Віче. – 2008. – № 7/8. – С. 64-65. – Режим доступу до рес.: <http://www.viche.info/journal/902/>
17. Теффт Дж. І в скрутні часи Америка залишається другом України / Джон Теффт // Дзеркало тижня. – 2009. – 12 грудня. – № 48 (776).
18. Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1997 рр.): Підручник. – У 2-х кн. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – Кн. 1. – 736 с.; Кн. 2. – 496 с.
19. Україна у міжнародних відносинах 20 століття: Навч. посібн. / [За ред. проф. Малика Я. Й.]. – Львів: Світ, 2004. – 468 с.
20. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник / Л. Д. Чекаленко. – К.: Либідь, 2006. – 710 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У першому питанні необхідно окреслити базові та другорядні інтереси України в країнах Європи, пов'язані із збереженням незалежності та територіальної цілісності України, забезпеченням її соціально-економічного та політичного розвитку, зокрема через інтеграцію в провідні міжнародні структури, такі як ЄС та НАТО. У першу чергу слід висвітлити становлення, розвиток та сучасний стан відносин України з державами Західної Європи, розкрити значення їх урядових та неурядових структур для реформування української системи державного управління та соціально-економічної сфери. При цьому слід звернути увагу на те, як на стосунки цих держав (Франція та Італія, Сполучене Королівство та ФРН) з Україною впливає їх позиціонування стосовно США, Росії та держав “Нової Європи”, а також питання постачання енергоносіїв для країн ЄС і подолання наслідків катастрофи на ЧАЕС. Окремо слід розкрити проблеми захисту українських громадян у цих державах та позиції цих країн щодо візового режиму з Україною [2, с. 580-582; 3; 4; 8-10; 12; 13; 14; 16; 18; 19; 20, с. 121-159, 206-207, 219, 622-626]. У третьому питанні також варто розкрити становлення та розвиток відносин України з країнами Центрально-Східної Європи (Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія та ін.), відзначивши співпадіння та відмінності інтересів України та цих держав. Слід взяти до уваги, що інтереси України та цих країн співпадають у сфері забезпечення миру в регіоні та його соціально-економічного розвитку, збереження екології, інтеграції України в ЄС та НАТО. Також треба підкреслити, що ці країни, будучи зацікавленими у асиміляції української меншини і збереженні від

асиміляції власних етносів на території України, розглядають її населення як джерело дешевої робочої сили та ринок збуту своїх товарів, мають відмінні погляди на українську ідеологію та історичну політику, та з часом можуть висунути територіальні претензії до України (Румунія, Угорщина) [2, с. 568-590; 4-6; 10-12; 14-15; 18; 19; 20, с. 76-121, 207-216, 620-623].

В четвертому питанні слід розглянути, як відбувалось становлення і розвиток відносин стратегічного партнерства України з США і Канадою, їх зацікавлення в незалежній українській державі, роль потужної української діаспори в цих країнах і напрацьовану протягом 1991-2009 рр. нормативно-правову базу. Необхідно відзначити основні напрямки двосторонньої співпраці України з цими країнами, з метою розбудови демократичної держави з верховенством права і ринковою економікою, співпраці у аерокосмічній сфері та атомній енергетиці, пристосування вітчизняного оборонно-промислового комплексу до ринкових умов, боротьби з тероризмом та розповсюдженням зброї масового знищення, інтеграції в ЄС та НАТО. Водночас слід відзначити, що розвиток стратегічного партнерства України та держав Північної Америки негативно сприймається з боку частини українського суспільства та Російської Федерації, а розвиток економічних відносин з цими державами відстає від розвитку дипломатичних відносин та їх правової бази [2, с. 163-173, 582-586, 614-616; 4; 7; 10; 12; 14; 17; 19; 20, с. 159-180, 216-218].

У першому рефераті необхідно розглянути сутність поняття “стратегічне партнерство”, розкрити його основні характеристики, і, на підставі цього, визначити, які з країн-сусідів України та “великих” держав відповідають критеріям стратегічних партнерів Української Держави [10; 19-20].

У другому рефераті необхідно прослідкувати процес налагодження та розвитку зовнішньополітичних стосунків України з найбільш потужними державами Азійського континенту. Зокрема, йдеться про відносини України з Китайською Народною Республікою, які мають перспективний характер (особливо у торгівельно-економічній сфері, у яких укладені угоди про взаємний захист інвестицій, уникнення подвійного оподаткування тощо). Україна і Китай допомагають одне одному у військовій галузі, у розвитку електроніки, ракетно-космічної техніки, у суднобудуванні, науково-технічній сфері (обмін новітніми технічними та конструкторськими розробками, трансфер високих технологій) [2; 4; 6, с. 51, 52-53, 58-56, 64; 10; 12; 15; 19, с. 180-184]. При розкритті напрямів співпраці України з Японією доцільно зосередити увагу на взаємодіях у фінансовій, енергетичній галузі, у сфері зв'язку, в хімічному, автомобільному бізнесі, у подоланні наслідків аварії на ЧАЕС [4; 6, с. 67-74; 10; 15; 19, с. 185-187]. Треба також зупинитись на розвитку стосунків України з Республікою Індія, підкресливши перспективи їх співпраці у сферах машинобудування та металургії, науки, освоєння

космосу, забезпечення взаємодії України з учасниками “Руху неприєднання” [4; 6, с. 74-79; 10; 15-16].

У третьому рефераті потрібно прослідкувати становлення та розвиток співпраці України з країнами Близького, Середнього Сходу та Африки (у першу чергу з Іраном, Ізраїлем, Єгиптом, Лівією та Туреччиною), встановити її основні вектори. У першу чергу варто зосередити увагу на «новому азимуті» української зовнішньої політики – Ісламській Республіці Іран, розкрити договірно-правову базу взаємин обох країн (у політичній, торгівельно-економічній та гуманітарній сферах). Особливо слушно наголосити на співпраці двох держав у рамках міжнародних організацій (ГА ООН та РБ ООН, ОЕСР, Організація Ісламська Конференція). У цьому питанні необхідно також з’ясувати, як впливають основні міжнародні актори (США, РФ, ЄС) на співробітництво між двома державами (особливо у енергетичній, аерокосмічній та суднобудівній галузях, у сфері озброєнь) [4, с. 590-596; 6, с. 167-169; 9, с. 537-557; 10; 15, с. 690-713; 17; 19, с. 190-195; 20]. Також корисно розглянути становлення та сучасний стан українсько-ізраїльських стосунків та їх перспективи (зокрема, й щодо скасування візового режиму). Слід розкрити зміст співпраці двох країн у сфері військових та медичних технологій, експорту продукції вітчизняних промисловості та АПК [1; 3; 4; 6, с. 128-132, 143-152; 10; 16; 20]. Необхідно проаналізувати становлення та розвиток відносин України з Турецькою Республікою – особливим партнером у збереженні регіональної стабільності, а також основні сфери співпраці та конкуренції двох країн в регіоні. Зокрема, треба розкрити особливу роль Туреччини у підтримці кримських татар, посиленні співпраці останньої з Російською Федерацією (особливо у енергетичній сфері) [4, с. 590-596; 6, с. 153-158; 10, с. 537-557; 15, с. 690-713; 16; 19, с. 195-197]. Відносини з арабськими країнами Африки (Єгипет, Лівія) слід розглянути під кутом економічних інтересів України в регіоні, що пов’язані із перспективами розширення експорту в ці країни (продукція металургії та машинобудування, АПК та ВПК, руд, будівельних та освітніх послуг) та імпорту єгипетських та лівійських енергоносіїв [3; 4, с. 590-596; 6, с. 158-161; 7-8; 9; 10, с. 537-557; 12; 15, с. 690-713; 17].

У четвертому рефераті слід звернути увагу на значення країн Латинської Америки для диверсифікації зовнішньоекономічних відносин України. Необхідно проаналізувати роль Бразилії у розвитку українських високих технологій (військових, аерокосмічних, медичних). Також слід з’ясувати інтереси України в Кубі (оздоровлення жертв аварії на ЧАЕС, імпорт цукру, експорт промислової продукції, підготовка кадрів), та в Аргентині (забезпечення доступу до інших країн регіону, експорт промислової продукції, проекти у сфері АПК, освоєння космосу та дослідження Антарктики). Слід розкрити розвиток двосторонніх українсько-мексиканських відносин, зокрема співпрацю двох країн у справі захисту прав людини, боротьби із злочинністю, експорту продукції українського

машинобудування (турбін, двигунів, тракторів, літаків) та чорної металургії. Варто також прослідкувати розвиток співпраці та формування правової бази стосунків нашої держави з Чілі, яка забезпечує можливості для виходу української продукції на ринки країн Латинської Америки, та взаємодії України з міждержавними організаціями регіону, підтримує українські кандидатури в міжнародних організаціях. Водночас слід підкреслити, що існують значні перспективи для зростання двостороннього товарообігу, особливо, у сфері експорту продукції українського машинобудування [4, с. 590-596; 5; 6, с. 46-171; 7; 10, с. 537-557; 14; 15, с. 690-713].

ТЕМА 5. БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР ГЕОПОЛІТИКИ УКРАЇНИ (4 години)

1. Забезпечення національної безпеки та зовнішня політика України.
2. Відносини Україна-НАТО в контексті української та європейської безпеки.
3. Пріоритетні напрямки участі України в європейських безпекових організаціях (ОБСЄ, Рада Європи).
4. Безпекова діяльність України на пострадянському просторі.

РЕФЕРАТИ

1. Виклики Україні у світлі сучасної конфронтації світових геополітичних сил (США-ЄС-Росія).
2. Російсько-грузинський конфлікт: безпекові вимоги і проблеми для України.
3. Проблеми асиметрії українсько-російських відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева О.М. Національна безпека України в контексті національної ідентичності і взаємовідносин з Росією / О.М. Андреева. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 360 с.
2. Аналіз стану енергетичної безпеки [Електронний ресурс] // Сторінка «Аналітика» сайту Ради національної безпеки і оборони України (23 жовтня 2009 р.). – Режим доступу до джерела: <http://www.rainbow.gov.ua/files/2009/1016alt1.pdf>
3. Безпека України у ХХІ столітті: виклики та потреби в колективних заходах (стратегічна оцінка провідних українських і зарубіжних експертів у рамках Мережі партнерства Україна-НАТО) [Електронний ресурс] / Центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – К.: Центр Разумкова, 2009. – Режим доступу до джерела: http://www.razumkov.org.ua/upload/securityXXI_ukr_eng.pdf
4. Вступ до НАТО – стратегічний вибір України [Електронний ресурс] / За загальною ред. О.І. Соскіна. – К.: Вид-во «Інститут трансформації суспільства», 2008. – 192 с. – Режим доступу до джерела: http://ist.osp-ua.info/books/nato/ITC_book_NATO-2008.pdf
5. Горбулін В. Великий сусід визначився. Що Україні робити далі? [Електронний ресурс] / Володимир Горбулін, Олександр Литвиненко // Дзеркало тижня. – 2009. – № 35 (763). – Режим доступу до джерела: <http://www.dt.ua/1000/1600/67194/>
6. Горбулін В.П. Політика національної безпеки України: актуальні виклики – адекватні відповіді [Електронний ресурс] / В.П. Горбулін, О.В. Литвиненко // Стратегічна панорама. – 2009. – № 2. – С. 19-25. – Режим доступу до джерела: <http://www.niisp.gov.ua/panorama/SP2009-2.pdf>
7. Данилишин Б.М. Ефективна національна екологічна політика – запорука екологічної безпеки України / Б.М. Данилишин, О.О. Веклич // Стратегічна панорама. – 2009. – № 2. – С. 191-196.
8. Корнієвський О.А. Недержавна система забезпечення національної безпеки держави: концептуальні засади [Електронний ресурс] / Корнієвський О.А. // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – 2008. – № 42. – С. 231-240. – Режим доступу до джерела: http://www.ipiend.gov.ua/img/scholarly/file/nz_42_46.pdf
9. Кортунов С.В. Диалектика национальной и международной безопасности: некоторые методологические проблемы / С.В. Кортунов // Полис. – 2009. – № 1. – С. 7-29.
10. Національна безпека і оборона: журнал [Електронний ресурс] / Центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – 2008. – № 9 (103): Актуальні проблеми національної безпеки України. – Режим доступу до джерела: http://www.uceps.org/ukr/files/category_journal/NSD103_ukr.pdf

11. Ожеван М.А. Індикатори реальних загроз національній безпеці України в інформаційній сфері [Електронний ресурс] / М.А. Ожеван, С.Л. Недбаєвський, Д.В. Дубов // Стратегічна панорама. – 2008. – № 1. – С. 160-165. – Режим доступу до джерела: <http://www.niisp.gov.ua/panorama/p2008-1u.pdf>

12. Політика національної безпеки України в сучасних умовах (Виступи учасників Фахової дискусії) [Електронний ресурс] // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 2 (106): Сучасні виклики безпеці України. – С. 7-20. – Режим доступу до джерела: http://www.uceps.org/ukr/files/category_journal/NSD106_ukr.pdf

13. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – С. 38.

14. Про Основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. № 3360-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 37. – С. 379.

15. Про Стратегію національної безпеки України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12.02.2007 № 105/2007 // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до джерела: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=105%2F2007&p=1264408483195887>

16. Україна в системі міжнародної безпеки: Монографія [Електронний ресурс] / Національний інститут проблем міжнародної безпеки / За заг. ред. О.С. Власюка. – К.: НІПМБ, 2009. – 450 с. – Режим доступу до джерела: <http://www.niisp.gov.ua/content/articles/files/UUSMB-56307.pdf>

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

У першому питанні потрібно визначити чинники національної безпеки у їхньому зовнішньополітичному вимірі, основні зовнішні загрози безпеці України та шляхи їх нейтралізації [1-11]. Слід охарактеризувати сучасні проблеми міжнародної безпеки (зокрема європейської) та зовнішньополітичні інтереси України, визначені її законодавством [12-16].

Починаючи розгляд другого питання, слід описати умови виникнення, етапи розвитку, сучасні цілі функціонування Організації Північно-Атлантичного договору (НАТО). Головним завданням другого питання є розгляд переваг та ризиків інтеграції в НАТО як у контексті забезпечення національної безпеки та державного суверенітету України, так й у контексті впливу на стан безпеки і стабільності в Європі. Необхідно описати етапи розвитку відносин й напрямів співпраці Україна-НАТО, а також проблеми взаємодії між ними [3-6, 8, 10, 12, 15-16].

У третьому питанні необхідно розглянути історію та сучасний стан відносин України з Організацією з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ) та Радою Європи (РЄ). Основну увагу слід приділити ролі цих організацій в системі безпеки на європейському континенті, участі України в діяльності даних організацій, їхнім можливостям та обмеженням у здійсненні

власних функцій. Варто простежити вплив ОБСЄ та РЄ на політичну систему України (контроль щодо дотримання державою прийнятих зобов'язань при вступі до цих організацій, сприяння демократизації політичного режиму – дотримання прав і свобод людини, впровадження демократичних інститутів та механізмів здійснення влади, узгодження національного законодавства з принципами й нормами права, визначеними документами ОБСЄ та РЄ) [3, 5-8, 10, 12, 16].

Четверте питання стосується вивчення політики України у сфері безпеки на території колишнього Радянського Союзу, її діяльності щодо проблем врегулювання «заморожених конфліктів» та усунення загроз з боку пострадянських країн-сусідів. Передбачається розгляд взаємодії України із трьома регіональними міжнародними організаціями пострадянського простору, що мають функції забезпечення безпеки – СНД, Організацією Договору про колективну безпеку (ОДКБ), Організацією за демократію і економічний розвиток – ГУАМ, а також аналіз їхньої дієздатності та результативності [1, 3-6, 10-12, 16].

У першому рефераті слід проаналізувати наслідки для національної безпеки України загострення глобального суперництва між євроатлантичним співтовариством на чолі з США, з одного боку, та Росією – з іншого, за вплив у Східній Європі [1, 3-6, 10-12, 16]. Тема другого реферату вимагає вивчення викликів та загроз для України, спричинених війною між Росією та Грузією у 2008 р. [1-3, 5-6, 10-12, 16]. У третьому рефераті, розкриваючи зміст українсько-російських відносин, слід зазначити, що ці відносини є прикладом класичної асиметрії, в якій Росія переважає Україну за багатьма показниками. Таким чином, слід з'ясувати ці показники, визначити, у який спосіб РФ спроможна використати цю асиметрію в своїх інтересах, а також вказати на шляхи подолання Україною цієї асиметрії [1; 2, с. 140-163, 565-571, 614-616; 4; 10; 12; 14; 19; 20, с. 204-205, 408-480, 616-619, 645-652].

ТЕМА 6. ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

(2 години)

1. Україна – ЄС: правові підстави та механізми інтеграції.
2. Реалізація зовнішньополітичних цілей України через участь у СОТ.
3. Особливості взаємодії України з МВФ, СБ, ЄБРР.
4. Економічні пріоритети України на пострадянському просторі.

РЕФЕРАТИ

1. Розвиток відносин України з країнами Африки на південь від Сахари.
2. Вплив палестино-ізраїльського конфлікту на стосунки України з мусульманськими країнами.
3. Вступ України до СОТ: політичні вигоди.
4. Міжнародні фінансові організації – причини їх виникнення та перспективи діяльності.
5. Пострадянський простір: економічне ярмо чи шлях до добробуту?

ЛІТЕРАТУРА

1. Азаров О. Україна та світова система торгівлі ГАТТ/СОТ: проблеми і перспективи // Право України. – 2007. - № 6. – с. 144-147.
2. Аналіз ефективності співпраці України з МВФ у 1997-2007 рр. // Україна-business. – 2007. - № 8.
3. Балута В. Україна-СОТ: проблеми, ризики, перспективи // Дзеркало тижня. – 2006. – 22 червня. – с. 9.
4. Буличева Н.А. Правідносини України у сфері міжнародного економічного співробітництва: [Йдеться про зовнішню економічну політику України як одну із головних складових міжнародної інтеграції кожної країни] // Право і суспільство. 2008. –№ 4. –С.147-151.
5. Варецька О. Проекти МОП в Україні // Україна: аспекти праці. – 2007. - № 5.
6. Варналій З. Вступ України до СОТ: проблеми та перспективи // Банківська справа. – 2008. - № 1. – с. 41-48.
7. Верба Ф.О. Фінансові аспекти інтеграції України у СОТ // Фінанси України. – 2007. - № 3.
8. Воротін В. Реалізація напрямів вступу України до СОТ в умовах глобальних ринкових трансформацій // Вісник Української академії державного управління. – 2007. - № 3. – с. 193-200.
9. Єрмошенко М.М. Стабілізаційні програми МВФ та реформування економіки України // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - № 5-6.
10. Іваненко Ю. Кредити Світового банку Україні та ефективність їх використання // Банківська справа. – 2007. - № 2.

11. Климко Г.Н., Блешмудт П.П. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями // Фінанси України. – 2006. - № 11.
12. Ковбасюк Ю. Участь ЄБРР в реформуванні економіки України // Економіка України. – 2007. - № 4.
13. Колосова В.П. Кредитування економіки України міжнародними фінансовими інститутами // Фінанси України. – 2006. - № 2.
14. Лахно С. Членство у СОТ: проблеми лишаються // Політика і час. – 2006. - № 9. – с. 74-77.
15. Мейкула А. Современные экономические организации // Мировая экономика и международные отношения. - 2005. - № 4.
16. Остап І. Вступ до СОТ: завдання і перспективи // Голос України. – 2006. – 20 липня. – с. 5.
17. Остап І. Приєднання України до Світової організації торгівлі: проблеми та перспективи // Голос України. – 2007. – 26 липня. – с. 6.
18. Пухлій В.В. Членство у СОТ: плюси і мінуси // Політика і час. – 2006. – № 9. – с. 15-20.
19. Роговий В. Україна на шляху до Світової організації торгівлі: проблеми, здобутки, перспективи // Національна безпека і оборона. – 2002. - № 6. – с. 48-51.
20. Романець Л. Міжнародний економічний форум співробітництва визначає пріоритетні сфери інвестування // Голос України. – 2007. – 12 вересня.
21. Савлук П.Т. Основні мотиви щодо вступу України до СОТ // Економіка АПК. – 2006. - № 10. – с. 8-11.
22. Світова організація торгівлі: етапи розвитку / Аналітична доповідь Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2005. - № 6. – с. 3-16.
23. Сіденко В. Ще раз про відносини України з ЄВРАЗЕС // Дзеркало тижня. – 2005. – 1 червня.
24. Соловцов О. Позитивні і негативні аспекти приєднання до СОТ // Економіка. Фінанси. Право. – 2004. - № 5. – с. 5-8.
25. Струніна В. Іноземні інвестиції контексті співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями // Економіка України. – 2007. - № 4.
26. Трифонов С.В. Використання кредитних коштів міжнародних фінансових організацій для реалізації проектів муніципального розвитку міст України // Фінанси України. – 2006. - № 12.
27. Україна на шляху до СОТ // Діловий вісник. – 2006. - № 3.
28. Шпек Р. Вступ України до Світової організації торгівлі у контексті розвитку її відносин з ЄС // Національна безпека і оборона. – 2006. - № 6. – с. 52-55.

29. Шреплер Х.-А. Международные экономические организации: Справочник. – М., 1995.

30. Янковий О. Перспективи від співпраці з міжнародними фінансовими інституціями // Україна-business. – 2008. - № 1.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Інтеграція України до ЄС є одним із пріоритетів внутрішньої та зовнішньої політики України. У довгостроковій перспективі Україна прагне стати повноправним членом ЄС, а в коротко - і середньостроковій – суттєво поглибити співробітництво з ним. Розглядаючи правові підстави інтеграції України в ЄС необхідно звернути увагу на Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» зі змінами та доповненнями від 05.07.2013 р. у першому питанні слід вказати основні напрями інтеграційного процесу – адаптацію законодавства України до законодавства ЄС, поглиблення демократії та забезпечення прав людини, економічне співробітництво, соціальна адаптація до вимог ЄС та ін.; висвітлити завдання, які стоять перед Україною по кожному з напрямків та вказати механізми реалізації цих завдань. Необхідно наголосити на виключній ролі Президента у керівництві стратегією інтеграції України до ЄС та Кабінету Міністрів, як відповідального за її реалізацію.

У другому питанні, розглядаючи участь України у Світовій Організації Торгівлі – спочатку слід коротко охарактеризувати цю інституцію, вказати її цілі та завдання. Доцільно було б розглянути Генеральну угоду з тарифів і торгівлі 1994 року – як основний документ яким керується СОТ. Даючи характеристику СОТ, слід виділити вигоди які отримує держава від вступу в неї: економічні, політичні та вигоди системи СОТ для взаємовідносин між країнами. Особливу уваги слід зосередити на вигодах, які отримує Україна від участі у СОТ, та як реалізує власні зовнішньополітичні цілі через участь у цій організації.

Аналізуючи особливості взаємодії України з МВФ, СБ, ЄБРР необхідно дати коротку характеристику цим інституціям, визначити їхні цілі, завдання і роль у світовій фінансовій системі, вказати спільні риси та чим відрізняються одна від одної. У третьому питанні необхідно окреслити напрями співпраці України з кожною з цих організацій та вказати причини, які спонукають до неї. Завершуючи розгляд питання варто вказати шляхи та тенденції розвитку співробітництва на сучасному етапі.

Розгляд четвертого питання слід розпочати із з'ясування економічних пріоритетів та інтересів України на пострадянському просторі, згодом необхідно окреслити, в рамках яких інтеграційних об'єднань буде здійснюватись їх реалізація. Слід охарактеризувати основні міждержавні організації, які домінують на пострадянському просторі (СЄП, ГУАМ, ЄврАзЕС, МАННГО, ЄБР та інші), охарактеризувавши їх роль та завдання. Необхідно також проаналізувати діяльність України в цих об'єднаннях та

визначити причини, які спричинили вступ України до них чи утримують її від вступу.

У першому рефераті необхідно з'ясувати інтереси України в країнах Африки на південь від Сахари, проаналізувавши країни регіону, з якими Україна розвиває зовнішньополітичні та зовнішньоекономічні відносини, та висвітлити їх зміст [4; 10; 10; 15; 19]. У другому рефераті варто зупинитись на висвітленні арабо-ізраїльського конфлікту, з'ясувати інтереси його учасників та засоби, до яких вони вдаються, відстоюючи свої інтереси на міжнародній арені. Виходячи з цього, слід розкрити можливі дії, до яких можуть вдатись сторони конфлікту, здійснюючи тиск на Україну задля досягнення своїх цілей [1; 3; 4; 6; 8; 17; 19].

ТЕМА 7. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ (2 години)

1. Витоки, сучасний стан та перспективи українсько-російських відносин.
2. Відносини України з Білоруссю та Молдовою.
3. Україна та пострадянські держави Південного Кавказу й Середньої Азії.
4. Україна та інтеграційні процеси на пострадянському просторі:
 - 4.1. Україна в діяльності СНД: пріоритетні напрями співпраці та проблеми взаємодії;
 - 4.2. Проблеми функціонування та перспективи розвитку ГУАМ.

РЕФЕРАТИ

1. Єдиний економічний простір та національні інтереси України.
2. Перспективи взаємодії України з ЄврАзЕС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дергачов О.П. Партнерський потенціал України: становлення і реалізація / О.П. Дергачов. – К., 2009. – 496 с.
2. Довгопол Я. Реанімація відносин Румунії і Молдови: погляд з Києва [Електронний ресурс] / Ярослав Довгопол // RU. 16-й рік видання. – 2010. – № 3 (601). – Режим доступу до джерела: <http://www.ucipr.kiev.ua/print.php?sid=603277200>.
3. Засадко В.В. Проблеми ратифікації договору про українсько-білоруський кордон: перешкоди на шляху до євроінтеграції / Засадко В.В. // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1 (10). – С. 270-274.
4. Зыгарь М. Добрососедские выяснения [Електронний ресурс] / Михаил Зыгарь // Коммерсантъ-Деньги. – 2007. – № 1 (607). – Режим доступу до джерела: <http://kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=733856&print=true>

5. Косов Ю.В. Содружество Независимых Государств: Институты, интеграционные процессы, конфликты и парламентская дипломатия. Учебное пособие / Ю.В. Косов, А.В. Торопыгин. – 2-е изд., доп. – М.: Аспект Пресс, 2009. – 256 с.
6. Кравченко В. Аванс для Лукашенка / Володимир Кравченко // Дзеркало тижня. – 2009. – № 43 (771).
7. Кравченко В. Договірна ціна договору [Електронний ресурс] / Володимир Кравченко // Дзеркало тижня. – 2009. – № 41 (769). – Режим доступу до джерела: <http://www.dt.ua/1000/1600/67549/>
8. Кулик В. Як Україні порозумітися з Молдовою? [Електронний ресурс] / Віталій Кулик // Український журнал. – 2009. – № 7-8. – С. 22-23. – Режим доступу до джерела: http://ukrzurnal.eu/pdf/uz_2009_07.pdf
9. Лавриненко С.І. Тенденції трудової міграції з України до країн СНД [Електронний ресурс] / Лавриненко С.І. // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2 (11). – С. 185-194. – Режим доступу до джерела: http://www.niss.gov.ua/book/StrPryor/11_2009/27.pdf
10. Макогон Ю.В. Зовнішньоекономічні зв'язки України і залучення інвестицій [Електронний ресурс] / Макогон Ю.В. // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3 (8). – С. 208-218. – Режим доступу до джерела: <http://www.niss.gov.ua/book/StrPryor/8/27.pdf>
11. Малик Я.Й. Інтеграційні процеси на пострадянському просторі: Навч. посібник / Я.Й. Малик, Б.Д. Вол, Ю.С. Занько. – Львів: ПАІС, 2007. – 66 с.
12. Мартинюк В. ГУАМ після Батумі: шлях до змін. Але яких? [Електронний ресурс] / Віталій Мартинюк // RU. 14-й рік видання. – 2008. – № 25 (543). – Режим доступу до джерела: <http://www.ucipr.kiev.ua/print.php?sid=6032513>.
13. Мартинюк В. Україна в процесах переорієнтації зовнішньої політики Білорусі [Електронний ресурс] / Віталій Мартинюк // RU. 15-й рік видання. – 2009. – № 21 (581). – Режим доступу до джерела: <http://www.ucipr.kiev.ua/print.php?sid=603276999>.
14. Парахонський Б.О. Центральна Азія: геостратегічний аналіз та перспективні можливості для України: Монографія / Б. О. Парахонський, Ю. В. Павленко, А. З. Гончарук та ін.; За ред. Б.О. Парахонського. – К.: НІСД, 2001. – 148 с.
15. Пивоваров Е.И. Постсоветское пространство: альтернативы интеграции. Исторический очерк / Е.И. Пивоваров. – Изд. 2-е, испр. и доп. – СПб.: Алетейя, 2010. – 400 с.
16. Силіна Т. Ми розійшлися, як у морі кораблі? [Електронний ресурс] / Тетяна Силіна // Дзеркало тижня. – 2008. – № 24 (703). – Режим доступу до джерела: <http://www.dt.ua/1000/1550/63407/>

17. Україна - Румунія - Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: [зб. наук. праць / заг. ред. А.М.Круглашова]. – Чернівці: Букрек, 2006. – 430 с.

18. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник / Л. Д. Чекаленко. – К.: Либідь, 2006. – 712 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Перше питання присвячене становленню та еволюції українсько-російських стосунків впродовж 1989-2014 рр. Йдеться про: 1) становлення відносин УРСР і РСФСР у 1989-1991 рр.; 2) взаємовідносини у період “цивілізованого розлучення” 1991-1995 рр.; 3) “дипломатію без краваток” 1995-2004 рр.; 4) кризовий період двосторонніх відносин 2004-2009 рр.; 5) зміни у двосторонніх стосунках після обрання Президентом України В.Ф.Януковича; 6) сучасний стан двосторонніх стосунків; гібридна війна. Особливу увагу треба присвятити аналізу основних документів, які регулюють двосторонні відносини України та Російської Федерації. Водночас, бажано дослідити «російський вектор» в українській зовнішній політиці з огляду на історичні, геополітичні та економічні аспекти взаємин двох держав [1; 2, с. 140-163, 565-571, 614-616; 4; 10; 18-19; 20, с. 204-205, 408-480, 616-619, 645-652].

Вивчення другого питання передбачає аналіз відносин України з Білоруссю та Молдовою у політичній, економічній, транспортній, енергетичній, екологічній, соціальній, культурній сферах. Необхідно розглянути наявні проблеми у двосторонніх відносинах і перспективи розвитку співробітництва. Розглядаючи українсько-білоруські та українсько-молдовські відносини варто врахувати фактор впливу на них третіх сторін – Росії, Румунії, Польщі, країн Балтії, Європейського Союзу [1-4; 6-10; 13; 16-18].

У третьому питанні необхідно розглянути передісторію, сучасний стан та перспективи відносин України з південно-кавказькими державами – Грузією, Азербайджаном, Вірменією та державами Середньої Азії – Казахстаном, Киргизією, Туркменістаном й Таджикистаном. Слід розкрити характер інтересів держав, що спонукують їх до співпраці, а також фактори, які стримують розвиток двосторонніх взаємин [1;4; 9-10; 14; 16; 18].

У четвертому питанні слід розглянути історичні умови виникнення та етапи розвитку Співдружності Незалежних Держав та «Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ», охарактеризувати юридичний статус об'єднань, їхню організаційну структуру, сфери предметної діяльності. Основну увагу слід приділити історії участі України в даних організаціях, визначити можливості реалізації національних інтересів України в рамках цих об'єднань. Для з'ясування інтеграційного потенціалу СНД та ГУАМ варто проаналізувати їхні можливості у впорядкуванні відносин та кооперації країн-учасниць, вирішенні міжнародних проблем,

визначити ступінь реального впливу на ухвалювані державами-членами рішення й міжнародні процеси у регіоні. Для розуміння проблем функціонування СНД та ГУАМ, причин невиконання ухвалених спільних рішень, варто розглянути існуючі розбіжності у цілях та інтересах правлячих еліт та лідерів пострадянських держав, існуючі конфлікти між ними, а також перспективи подальшого розвитку зазначених організацій [1;4-5; 11-12; 15-16; 18].

При написанні першого реферату слід проаналізувати перспективи залучення України до проекту Єдиного економічного простору (ЄЕП) й можливі політико-економічні наслідки для нашої держави [5; 11; 15; 18]. У другому рефераті потрібно розглянути умови та причини створення Євразійського економічного співтовариства (ЄврАзЕС), політику України щодо нього та перспективи відносин [5;11; 15; 18].

**ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ
СВІТІ»
(16 годин)**

**Семінар № 1. ГЕОПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ
ДОСЛІДЖЕННЯ
(2 години)**

1. Геополітика: сутність, принципи реалізації та основні актори. Наукові підходи у баченні геополітичних процесів.
2. Національні інтереси та геополітика держави. Закони та категорії геополітики.
3. Теоретико-методологічні основи дослідження геополітики України. Основні історичні періоди її становлення та розвитку.

РЕФЕРАТИ

1. Взаємовплив та співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики держави.
2. Витоки осягнення географічного фактору в історії.
3. Геополітика України на різних етапах її державності.

Рекомендована література:

- Головко, А. Русь у міжнародному житті Європи ІХ–Х ст. [Текст] / А. Головко. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1994. – 29 с.
- Горобець, В. Українсько-російські дипломатичні стосунки 1648 – 1657 рр. [Текст] / В. Горобець. // Київська старовина. – 1995. – № 6. – С. 10–22.
- Зінченко, А. Історія дипломатії : від давнини до початку нового часу. Навч. посіб. [Текст] / А. Зінченко. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
- Котляр, М. Історія дипломатії Південно-Західної Русі [Текст] / М. Котляр. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2002. – 247 с.
- Кучик, О. С. Зовнішня політика України : Навч. посіб. [Текст] / О. С. Кучик, О. А. Заяць. – К.: Знання, 2010. – 572 с.
- Леп'явко, С. Українське козацтво у міжнародних відносинах (1561 – 1591 рр.) [Текст] / С. Леп'явко. – Чернігів : «Сіверянська думка», 1999. – 216 с.
- Овсій, І. О. Зовнішня політика України : Від давніх часів до 1944 р. : Навч. посіб. для вузів [Текст] / І. О. Овсій. – К. : Либідь, 1999. – 238 с.
- Переяславська рада 1654 року (Історіографія та дослідження) [Текст] / [редкол. П.Сохань, Я.Дашкевич, І.Гирич та ін.]. – К. : Смолоскип, 2003. – 830 с.
- Сергійчук, В. Іменем Війська Запорозького. Українське козацтво в міжнародних відносинах ХVІ – ХVІІ ст. [Текст] / В. Сергійчук. – К. : Україна, 1991. – 253 с.

**Семінар № 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ГЕОПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ
ЗАГАЛЬНІ ІДЕЇ ТА ПРИНЦИПИ КЛАСИКІВ ГЕОПОЛІТИКИ
(2 години)**

1. Міжнародне визнання незалежності України та її становлення як актора міжнародних відносин.
2. Концептуальні засади зовнішньої політики України та її нормативно-правове наповнення.
3. Зовнішньополітичний потенціал України та її національні інтереси.

РЕФЕРАТИ

1. Основні напрямки зовнішньополітичної діяльності України на сучасному етапі.
2. Мета та основні завдання зовнішньополітичних інституцій незалежної України.
3. Проблема правонаступництва в зовнішній політиці України.

Рекомендована література:

Головченко, В. І. Українське питання в роки Першої світової війни: Монографія [Текст] / В. І. Головченко, В. Ф. Солдатенко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 448 с.

Держалюк, М. С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917-1922 роках [Текст] / М. С. Держалюк. – К. : Оріяни, 1998. – 240 с.

Кучик О. Україна в зовнішній політиці держав Антанти (1917 – 1920 рр.) [Текст] / О. Кучик. – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – 256 с.

Кучик, О. С. Зовнішня політика України : Навч. посіб. [Текст] / О. С. Кучик, О. А. Заяць. – К.: Знання, 2010. – 572 с.

Овсій, І. О. Зовнішня політика України : Від давніх часів до 1944 р. : Навч. посіб. для вузів [Текст] / І. О. Овсій. – К. : Либідь, 1999. – 238 с.

Симоненко, Р. Г. Українсько-польські відносини та боротьба за єдність України [Текст] / Р. Г. Симоненко, Д. В. Табачник. – К. : Либідь, 2007. – 704 с.

Семінар № 3. ГЕОПОЛІТИКА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ. УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ (2 години)

1. Вихід УРСР на міжнародну арену. Україна – член-засновник ООН.
2. Взаємодія України з основними (ГА та РБ ООН, Генеральний секретар) та спеціалізованими організаціями (ЮНЕСКО, МАГАТЕ, ПР ООН, ЮНІСЕФ) ООН.

3. Миротворча діяльність ООН та участь в ній України.

РЕФЕРАТИ

1. Діяльність України у спеціалізованих організаціях у рамках структури ООН.
2. Роль ООН у врегулюванні міжнародних конфліктів.
3. Участь України в діяльності ОБСЄ.
4. Україна та Рада Європи.
5. Участь України в діяльності ОЧЕС.
6. Участь України в діяльності ЮНЕСКО.

Рекомендована література:

Білозір, М. П. Особливості українсько-російських відносин на сучасному етапі [Текст] / М. П. Білозір. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2007. – № 7. – С. 60–66.

Грубінко, А. Україна у зовнішній політиці Великої Британії: новітній етап міждержавних відносин (2005-2009) [Текст] / А. Грубінко. // Міжнародні зв'язки України : наукові пошуки та знахідки. – 2010. – Вип. 19. – С. 285–302.

Грубінко, А. Україно-британські відносини 1991 – 2004 [Текст] / А. Грубінко. – Тернопіль, 2005. – 336 с.

Донченко, Є. Україна в східноєвропейській політиці Франції (1991-2009) [Текст] / Є. Донченко. // Міжнародні зв'язки України : наукові пошуки та знахідки. – 2010. – Вип. 19. – С. 277–284.

Дьяков, О. А. Україна – Румунія : проблема делімітації континентального шельфу та виключних економічних зон [Текст] / О. А. Дьяков. // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4 (5). – С. 178–184.

Івченко, О. Г. Україна в системі міжнародних відносин : історична ретроспектива та сучасний стан [Текст] / О. Г. Івченко. – К. : «РІЧУАННП», 1997. – 688 с.

Коцан, Н.Н. Проблеми формування морських кордонів України [Текст] / Н. Н. Коцан, Г. В. Копачинська // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Географічні науки. – 2010. – № 15. – С. 78–85.

Кучик, О.С. Зовнішня політика України: Навч. посіб. [Текст] / О.С.Кучик, О.А.Заяць. – К.: Знання, 2010. – 572 с.

Максименко, І.В. Україно-румунські відносини у контексті розширення ЄС на Схід [Текст] / І. В. Максименко. // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3 (8). – С. 225–232.

Мандрик, І.П. Зовнішньоторгівельні відносини США та України у 1992 – 2005 [Текст] / І. П. Мандрик, А. В. Огородніч. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2007. – № 7. – С. 93–97.

Савін, С. Л. Пріоритетні питання зовнішньої політики США у Чорноморському регіоні [Текст] / С. Л. Савін. // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 4 (13). – С. 237–243.

Стащук, Ю. В. Проблеми функціонування українсько-молдовського державного кордону та їх вплив на інтеграційні процеси в регіоні [Текст] / Ю. В. Стащук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 78–83.

Хартія Україна – США про стратегічне партнерство від 19.12.2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/>

Цимбалюк, І Л. Розвиток українсько-британських зовнішньополітичних відносин у системі європейської інтеграції [Текст] / І. Л. Цимбалюк, Т. Р. Левкун. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 67–71.

Чекаленко, Л.Д. Зовнішня політика України: Підручник для студ. ВНЗ [Текст] / Л. Д. Чекаленко. – К. : Либідь, 2006. – 710 с.

Семінар № 4. ОСНОВНІ НАПРЯМИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ. ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ (4 години)

1. Національні інтереси України в Європі.
2. Україна та провідні країни Західної Європи: становлення та ключові проблеми взаємодії.

3. Спільне та відмінне в інтересах України та країн Центрально-Східної Європи.
4. Стратегічні відносини України зі США та Канадою.

РЕФЕРАТИ

1. Напрями стратегічного партнерства Української держави.
2. Становлення та розвиток зовнішньополітичних та економічних відносин з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону (Китай, Японія, Індія).
3. Основні вектори відносин з країнами Близького, Середнього Сходу та Африки (Іран, Ізраїль, Єгипет, Лівія, Туреччина).
4. Україна та Латинська Америка (Аргентина, Бразилія, Мексика, Куба, Чилі): становлення відносин співробітництва.

Рекомендована література:

Білорус, І. О. Сучасні тенденції розвитку співпраці України з НУО [Текст] / І. О. Білорус. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2007. – № 1. – С. 67–72.

Кучик, О. С. Зовнішня політика України : Навч. посіб. [Текст] / О. С. Кучик, О. А. Заяць. – К.: Знання, 2010. – 572 с.

Макогон, Ю. В. Стратегічні інтереси України в ОЧЕС [Текст] / Ю. В. Макогон. // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4 (9). – С. 193–200.

Міжнародні організації : навч. посіб. [Текст] / Ред. О. С. Кучик. – К. : Знання, 2007. – 749 с.

НАТО : історія, структура, діяльність, перспективи : навч. посіб. [Текст] / С. В. Федонюк, В. Й. Лажнік, А. А. Моренчук, Н. І. Романюк ; М-во освіти і науки України ; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 258 с.

Пацьох, О. С. Участь України в миротворчій діяльності Організації об'єднаних націй [Текст] / О.С. Пацьох, Т. І. Раєвич. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2008. – № 6. – С. 41–45.

Радзієвська, С. О. Участь України в регіональних інтеграційних процесах і її вплив на підвищення конкурентоспроможності національної економіки [Текст] / С.О.Радзієвська. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2007. – № 1. – С. 49–55.

Чекаленко, Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник для студ. ВНЗ [Текст] / Л.Д. Чекаленко. – К. : Либідь, 2006. – 710 с.

Чиж, І.С. Україна в Раді Європи [Текст] / І.С.Чиж. – К.: Парламентське вид-во, 2001. – 384 с.

Семінар № 5. БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР ГЕОПОЛІТИКИ УКРАЇНИ (2 години)

1. Забезпечення національної безпеки та зовнішня політика України.

2. Відносини Україна-НАТО в контексті української та європейської безпеки.
3. Пріоритетні напрямки участі України в європейських безпекових організаціях (ОБСЄ, Рада Європи).
4. Безпекова діяльність України на пострадянському просторі.

РЕФЕРАТИ

1. Виклики Україні у світлі сучасної конфронтації світових геополітичних сил (США-ЄС-Росія).
2. Російсько-грузинський конфлікт: безпекові вимоги і проблеми для України.
3. Проблеми асиметрії українсько-російських відносин.

Рекомендована література:

Балюк, Н. В. Еволюція європейської інтеграції у сфері зовнішньої політики та політики безпеки [Текст] / Н. В. Балюк. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 13–17.

Бояр, А. О. Проблеми та перспективи розвитку єдиного ринку Європейського Союзу [Текст] / А. О. Бояр. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 170–177.

Єрєм'яна, Є. О. Становлення Європейського валютного союзу [Текст] / Є. О. Єрєм'яна. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2008. – № 3. – С. 45–50.

Інституційний розвиток ЄС [Електронний ресурс]: матеріал Урядового порталу. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=243284695&cat_id=223223535&ctime=1266855384301, вільний. – Назва з екрану.

Кернз, В. Вступ до права Європейського Союзу : Навч. посіб. [Текст] / Волтер Кернз, ; Пер. з англ. В. С. Ісакович. – К. : Знання, 2002. – 381 с.

Копійка, В. Європейський Союз : заснування та етапи становлення : Навч. посіб. [Текст] / В. Копійка, Т. Шинкаренко. – К. : Либідь, 2002. – 448 с.

Круглашов, А. М. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття : довідник. – Ч. 1. [Текст] / А. М. Круглашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко, В. В. Руссу. – Чернівці, 2010. – 212 с.

Представництво Європейського Союзу в Україні: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm

Сидорук, Т. В. Передумови появи та процес концептуалізації Європейської політики сусідства [Текст] / Т. В. Сидорук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 17–23.

Чуприна, О. Б. Історія розвитку інтеграційних процесів в Європі та аналіз їх взаємозв'язку з процесами глобалізації [Текст] / О. Б. Чуприна. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2007. – № 1. – С. 56–62.

**Семінар № 6. ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ГЕОПОЛІТИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ
(2 години)**

1. Україна – ЄС: правові підстави та механізми інтеграції.
2. Реалізація зовнішньополітичних цілей України через участь у СОТ.
3. Особливості взаємодії України з МВФ, СБ, ЄБРР.
4. Економічні пріоритети України на пострадянському просторі.

РЕФЕРАТИ

1. Розвиток відносин України з країнами Африки на південь від Сахари.
2. Вплив палестино-ізраїльського конфлікту на стосунки України з мусульманськими країнами.
3. Вступ України до СОТ: політичні вигоди.
4. Міжнародні фінансові організації – причини їх виникнення та перспективи діяльності.
5. Пострадянський простір: економічне ярмо чи шлях до добробуту?
6. Зовнішня торгівля між Україною та ЄС.
7. Співпраця у сфері надання фінансових послуг між Україною та ЄС.
8. Участь України в реалізації Європейської енергетичної хартії.
9. Спільні проекти України та ЄС щодо захисту довкілля.
- 10.** Науково-технічна співпраця Україна – ЄС.

Рекомендована література:

Артёменко, С. В. Региональная политика ЕС: опыт и географические аспекты организации функционирования еврорегионов [Текст] / С. В. Артёменко. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2011. – № 18. – С. 101–108.

Бударіна, Н. О. Фінансовий ринок України в аспекті вступу її до ЄС [Текст] / Н. О. Бударіна, А. В. Вешневська. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 293–299.

Відносини Україна – ЄС [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних справ України. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/2822.htm>, вільний. – Назва з екрану.

Войчук, М. В. Особливості інтеграції України в європейський науковий простір [Текст] / М. В. Войчук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 4. – С. 281–284.

Гончарук, А. Регіональна торгівельно-економічна інтеграція України та ЄС : стан, перспективи, проблеми [Текст] / А. Гончарук, О. Усенко. // Міжнародна економічна політика. – 2011. – № 12-13. – С. 98–132.

Горбашевська, М. О. Перспективи співпраці України з ЄС на прикладі машинобудівельного комплексу [Текст] / М. О. Горбашевська. // Наук. вісн.

Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 253–258.

Дмитренко, М. А. Євроінтеграція і національні інтереси [Текст] / М. А. Дмитренко. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2006. – № 4. – С. 25–30.

Крапівін, О. Євроатлантична інтеграція України [Текст] / О. Крапівін, І. Тодоров. – Донецьк : Вебер, 2008. – 329 с.

Круглашов, А. М. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття : довідник. – Ч. 1. [Текст] / А. М. Круглашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко, В. В. Руссу. – Чернівці, 2010. – 212 с.

Мерза, Н. З. Особливості інтеграції України в європейський транспортний простір в умовах переходу до режиму вільної торгівлі [Текст] / Н. З. Мерза, М. В. Сидорук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 265–268.

Недогрєєва, А. І. Історичні передумови та стратегія європейської інтеграції України [Текст] / А. І. Недогрєєва. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2006. – № 4. – С. 65–68.

Носирєв, О. О. Зовнішня торгівля України з країнами ЄС : проблеми та напрямки оптимізації [Текст] / О. О. Носирєв. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2011. – № 18. – С. 81–88.

Офіцинський, Р. А. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Соціальний аспект : Навч. посіб. [Текст] / Р. А. Офіцинський. – Ужгород : Ліра, 2007. – 320 с.

Рекша, Т. О. Співпраця України та Європейського Союзу у сфері освіти : реальність і перспективи розвитку [Текст] / Т. О. Рекша. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 4. – С. 275–281.

Спільні органи співробітництва Україна – ЄС [Електронний ресурс]. – Чатеріал Урядового порталу. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=207976390&cat_id=31545&ctime=1239717330356, вільний.

Хронологія двосторонніх відносин) [Електронний ресурс] / Представництво Європейського Союзу в Україні. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/chronology/index_uk.htm, вільний. – Назва з екрану.

Семінар № 7. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ (2 години)

1. Витоки, сучасний стан та перспективи українсько-російських відносин.
2. Відносини України з Білоруссю та Молдовою.

3. Україна та пострадянські держави Південного Кавказу й Середньої Азії.
4. Україна та інтеграційні процеси на пострадянському просторі:
 - 4.1. Україна в діяльності СНД: пріоритетні напрями співпраці та проблеми взаємодії;
 - 4.2. Проблеми функціонування та перспективи розвитку ГУАМ.

РЕФЕРАТИ

1. Єдиний економічний простір та національні інтереси України.
2. Перспективи взаємодії України з ЄврАзЕС.
3. Роль транснаціональних корпорацій в розвитку світової економіки.
4. Релігійне відродження початку ХХІ століття та загроза глобальних релігійних протистоянь.
5. Українська культура між Сходом та Заходом.
6. Тенденції розвитку культури в ХХІ столітті.
7. Інтернет та сучасний світ.

Рекомендована література:

- Бауман, З. Глобалізація. Последствия для человека и общества [Текст] / З. Бауман. – М. : Изд-во «Весь мир», 2004. – 188 с.
- Сленський, В. Глобалізація, уявлені спільноти і Православ'я [Текст] / В. Сленський. // Людина і світ. – 2004. – № 5. – С. 14–20.
- Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації [Текст] / За ред. Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.
- Красовська, О. Ю. Роль освіти в сучасних глобальних умовах [Текст] / О. Ю. Красовська. // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1. – С. 182–188.
- Науменко, Н. С. Теоретичні засади стратегічного партнерства в умовах глобалізації [Текст] / Н. С. Науменко. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2009. – № 3. – С. 11–19.
- Наумкіна, С. Глобалізація: тенденції інтеграції, універсалізації та поляризації сучасного світу [Текст] / С. Наумкіна, Ю. Ткачук. // Політичний менеджмент. – 2005. – № 6. – С. 121–128.
- Пашков, С. О. Глобалізація та її вплив на галузеву структуру світової економіки [Текст] / С. О. Пашков. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2009. – № 5. – С. 36–41.
- Пелагеша, Н. Україна у смислових війнах постмодерну : трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації [Текст] / Н. Пелагеша. – К. : НІСД, 2008. – 288 с.
- Україна в глобалізованому світі : Зб. наук. праць [Текст] / НАН України. Ін-т світової економіки і міжнародних відносин; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – 176 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»

Варіант №1

1. Відмітьте на контурній карті проблемні зони зовнішніх кордонів України. Країни-сусіди.
2. Безпека кордонів в умовах євроатлантичної інтеграції України.
3. Прокоментуйте вислів Бісмарка: “внаслідок багатств України Росія стала тим, чим вона є. Могутність Росії може бути підірвана відділенням від неї України”.

Варіант №2

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами СНД.
2. Охарактеризуйте взаємини між Україною та країнами СНД: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.
3. Проаналізуйте геополітичні погляди німецького геополітика Рудольфа Челлена та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №3

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами „Великої сімки”.
2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та країнами „Великої сімки”: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.
3. Проаналізуйте геополітичні погляди німецького геополітика Карла Хаусхофера та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №4

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та ООН.
2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та ООН: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.
3. Проаналізуйте геополітичні погляди французького геополітика Відаля де ла Бланша та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №5

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та НАТО.
2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та країнами НАТО: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.
3. Проаналізуйте геополітичні погляди французького геополітика П. Галлуа та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №6

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами Європейського Союзу.
2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та країнами Європейського Союзу: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.
3. Проаналізуйте геополітичні погляди французького дослідника Г. Фуше та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №7

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами ГУУАМ.

2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та країнами ГУУАМ: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди французького дослідника Іва Лакоста та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №8

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами-членами Шенгенської угоди.

2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та країнами-членами Шенгенської угоди: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.

3. Проаналізуйте завдання України в наукових, культурно-освітніх та мистецьких обмінах.

Варіант №9

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами Єврозони.

2. Охарактеризуйте особливості економічних, валютних взаємин між Україною та країнами Єврозони: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.

3. Проаналізуйте та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна в американській геополітиці.

Варіант №10

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та українською діаспорою (історичні етапи).

2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та країнами, в яких найбільша українська діаспора: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.

3. Проаналізуйте, яке місце в них займає Україна в геополітичних концепціях євразійства.

Варіант №11

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та Радою Європи.

2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та Радою Європи: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.

3. Проаналізуйте програму "Сократес" і її підрозділи та з'ясуйте, яке місце в ній займає Україна.

Варіант №12

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами Світової організації торгівлі.

2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та країнами Світової організації торгівлі: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди американського дослідника К. Грея та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №13

1. Відмітьте на контурній карті кордони Європейського континенту та його географічний центр.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами Європейського Союзу в военній галузі.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди американських вчених Олвін і Хайді Тоффлерів та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №14

1. Відмітьте на контурній карті країни, які мають туристичну привабливість для України (слід використовувати статистичні дані).

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами Європейського Союзу в туристичній галузі.

3. Проаналізуйте роль молоді в реалізації євроатлантичного вибору України.

Варіант №15

1. Відмітьте на контурній карті місця України, які мають туристичну привабливість для інших країн (слід використовувати статистичні дані).

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами Європейського Союзу в культурній галузі.

3. Проаналізуйте завдання України в наукових, культурно-освітніх та мистецьких обмінах.

Варіант №16

1. Відмітьте на контурній карті європейські університети, до яких мають можливість переводу українські студенти (слід використовувати статистичні дані).

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами Європейського Союзу в освітній галузі (Освітні рівні та Болонська система).

3. Проаналізуйте програму трансєвропейської мобільності в університетській освіті та з'ясуйте, яке місце в ній займає Україна.

Варіант №17

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами-членами Ради Безпеки ООН.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами Європейського Союзу в галузі колективної безпеки.

3. Проаналізуйте теорію морської могутності Мехена та з'ясуйте, яке місце в ній займає Україна.

Варіант №18

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами, що мають ядерну зброю.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами НАТО в галузі колективної безпеки.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди англійського вченого Дж. Паркера та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №19

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами-членами „Організації з безпеки та співпраці в Європі”.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства в галузі колективної безпеки між Україною та країнами світу.

3. Проаналізуйте геополітичну теорію Заходу щодо України.

Варіант №20

1. Відмітьте на контурній карті процес розширення Європейського союзу.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами Центральної та Східної Європи: національні орієнтири та геополітичні стратегії.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди російського геополітика О.Дугіна та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №21

1. Відмітьте на контурній карті процес розширення НАТО.

2. Охарактеризуйте особливості державної програми співробітництва України з НАТО. Геополітичний вимір відносин Україна – НАТО.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди російського політика В.Жириновського та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №22

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та Парламентською асамблеєю Ради Європи.

2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною Парламентською асамблеєю Ради Європи: геополітичні конфігурації та стратегічне партнерство.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди російського політика Г.Зюганова та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №23

1. Відмітьте на контурній карті можливі кордони Чорноморсько-Адріатичної федерації

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та Балканськими країнами.

3. Дайте детальну характеристику Чорноморсько-Адріатичної федерації, яку розробили С. Томашівський та С. Шелухін.

Варіант №24

1. Відмітьте на контурній карті можливі кордони Чорноморсько-балтійської федерації.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами Балтики.

3. Дайте детальну характеристику Чорноморсько-балтійської федерації, яку висвітлено у працях Ю. Липи.

Варіант №25

1. Відмітьте на контурній карті стратегічних партнерів України серед країн Чорноморського басейну.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами Чорноморського басейну.

3. Дайте детальну характеристику “Чорноморської доктрини”, яку висвітлено у працях Ю. Липи та Л. Бочковського.

Варіант №26

1. Відмітьте на контурній карті стратегічних партнерів України в країнах Кавказу та Центральній Азії.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами Кавказу: особливості геополітики.

3. Визначте американські стратегічні інтереси в Центральній Азії, на Кавказі.

Варіант №27

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та мусульманськими країнами.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та мусульманськими країнами.

3. Розгляньте систему стратегічного партнерства протидії тероризму та проблем зовнішньополітичної експансії. Європа і міжнародний тероризм.

Варіант №28

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами, що беруть участь у програмі „Партнерство заради миру”.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства між Україною та країнами, що беруть участь у програмі „Партнерство заради миру”.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди російського політика В.Мітрофанова та з’ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №29

1. Відмітьте на контурній карті процес та перспективи розширення НАТО.

2. Охарактеризуйте особливості Євроатлантичного вибору України, його необхідність та неминучість, можливі альтернативи.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди українського дослідника М. Драгоманова та з’ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №30

1. Відмітьте на контурній карті процес та перспективи розширення Європейського союзу.

2. Охарактеризуйте особливості транзитного статусу України та його наслідки.

3. Вкажіть можливі наслідки для України запровадження „Blue Card” Європейського Союзу.

Варіант №31

1. Відмітьте на контурній карті проблемні зони демаркації та делімітація державного кордону України.

2. Охарактеризуйте особливості взаємин між Україною та Румунією.

3. Визначте особливості демаркації та делімітація державного кордону України. Охарактеризуйте територіальні суперечки між Україною та її сусідами.

Варіант №32

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та країнами Світової організації торгівлі.

2. Охарактеризуйте особливості стратегічного партнерства в між Україною та Росією.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди німецького геополітика Фрідріха Ратцеля та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №33

1. Відмітьте на контурній карті кордони Європейського континенту та його географічний центр.

2. Охарактеризуйте особливості національної безпеки і національних інтересів України в системі геополітичних відносин.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди українського вченого М. Грушевського та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №34

1. Відмітьте на контурній карті взаємини між Україною та Радою Європи.

2. Охарактеризуйте особливості зовнішньої політики України: інтереси і пріоритети.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди українського вченого Ю. Липи та з'ясуйте, яке місце в них займає Україна.

Варіант №35

1. Відмітьте на контурній карті участь України у миротворчих операціях.

2. Охарактеризуйте особливості миротворчої місії українських військових контингентів.

3. Проаналізуйте геополітичні погляди сучасних українських геополітиків та з'ясуйте, яке місце вони відводять Україні в сучасному світі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги та рекомендації. Виконання модуля самостійної роботи з дисципліни «Геополітичні пріоритети України в сучасному світі» дає можливість більш глибокого вивчення матеріалу, який опрацьовується в модулях лекційних та семінарських занять. Крім того студенти набувають навички творчого пошуку необхідної джерельної бази для розробки питань, на які необхідно знайти відповідь.

Для опрацювання тем модуля самостійної роботи необхідно звернутися до підручників та навчальних посібників, що даються у списку рекомендованої літератури, а також обов'язковим є залучення додаткового матеріалу (наукових статей, спеціалізованих праць з зазначеної теми). Основним способом виконання самостійної роботи є конспектування в окремий зошит, приблизний обсяг 4 – 8 стор. на тему залежно від її складності та важливості.

Формами контролю отриманих знань є опитування на індивідуальних заняттях, поточні контрольні роботи у вигляді тестових запитань та підсумкова семестрова модульна робота.

Важливою формою самостійної роботи є написання рефератів. Написання рефератів може стосуватись як окремих питань теми так і певної теми самостійної роботи (приклад: порівняльний аналіз систем вищої освіти в провідних країнах світу). Реферати також можуть бути підготовлені щодо питань семінарських занять, які потребують більш ґрунтового опрацювання. Захист рефератів відбувається в усній формі на індивідуальному занятті.

Вимоги до написання рефератів

Написання реферату – творча і самостійна робота студента, яка передбачає пошук та опрацюванню джерел з певної теми. Результатом має бути текст, який відображає сучасний стан розробки теми, яка обрана для написання реферату. Важливим критерієм при оцінці реферату є самостійність написання тексту роботи. Реферат має містити такі компоненти: зміст, вступ, декілька розділів, висновки, список літератури. Список літератури має містити від 5 до 10 джерел, бажано надрукованих за останні 10 років. Обсяг реферату від 10 до 20 сторінок залежно від обраної теми.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, її особливості, значення для розвитку суспільства або певної галузі науки.

У розділах роботи викладаються основні відомості з теми, розкриваються основні аспекти проблем, які вивчали вчені, повідомляється інформація про сучасний стан розробки зазначеної теми.

У висновках подаються узагальненні умовиводи, ідеї, думки, оцінки, пропозиції автора реферату.

У додатках можуть міститись таблиці, схеми, якщо вони суттєво полегшують розуміння роботи.

Студенти можуть проявити ініціативу й самостійно визначитися з приводу теми реферату на підставі цінного і цікавого матеріалу, знайденого ними в результаті пошуку додаткової літератури до вивчення заданої теми. Однак при цьому бажано проконсультуватися з викладачем.

Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

З метою організації самостійної роботи та забезпечення її ефективності студентам надається можливість виконання різноманітних творчих завдань. Підготовка цих завдань сприяє кращому засвоєнню теоретичного матеріалу та набуття конкретних практичних навичок щодо розробки організаційної структури сучасних пріоритетів розвитку української держави, складання організаційно-розпорядчих або довідково-інформативних документів тощо. Індивідуальна робота – це одна з форм контролю самостійного вивчення студентами навчальної дисципліни. Метою індивідуальної роботи є відпрацювання умінь і навичок самостійного аналізу законодавчого, нормативного, історичного матеріалу і спеціальної літератури, поглиблення і закріплення знань по ключових питаннях української геополітики, виклад висновків і уміння застосовувати отриману інформацію при вирішенні практичних завдань.

Письмова форма індивідуального завдання запроваджена з метою підвищення об'єктивності оцінки знань студентів. Вона вимагає більш сконцентрованої уваги до повторення матеріалу курсу, його систематичного і послідовного засвоєння. Індивідуальна робота виконується у виді рукопису. Завдання для індивідуальних робіт складаються з тридцяти п'яти варіантів. У кожному з них передбачається дати відповідь по ключових темах курсу. Відповідно до отриманого завдання можливе використання графіків, схем та ін. Перше питання передбачає обов'язкове використання контурної карти. Номер варіанта студент визначає по порядковому номеру відповідно списку в журналі. Самовільний вибір варіанта індивідуальної роботи можливий лише при дозволі викладача.

Для досягнення високої якості письмової роботи слід звернути увагу на такі рекомендації:

1. Перед виконанням роботи необхідно ознайомитися з методичними рекомендаціями, підібрати й уважно вивчити літературу. Рекомендується використовувати матеріали юридичної і політичної літератури, періодичної преси, матеріали з Інтернету та інші джерела. Необхідно враховувати, що запропонований список літератури та джерел не є повним (список літератури додається).

2. Індивідуальне завдання має носити творчий, самостійний характер. Механічне переписування з підручників, статей і іншої літератури - неприпустимо. Завдання виконуються в тій послідовності, у якій вони запропоновані у відповідному варіанті.

3. Перед написанням тексту відповідей слід скласти чіткий план викладу, включаючи наявність заключного висновку, знайти спосіб його симетричного розміщення, без закреслень, переробок, прогалін.

4. Відповіді на поставлені запитання мають бути якомога повнішими, ґрунтовними за змістом, вичерпними, логічними, вираженими в досконалій ґраматичній формі і записаними виразним розбірливим почерком.

5. У відповіді слід дати обґрунтоване визначення поставленого запитання, зазначити, яке історичне місце і значення воно займає в історії, в чому полягає його сутність, як слід його вирішувати, які були чи можуть бути альтернативи його вирішення в сьогодні.

6. Обсяг індивідуальної роботи не повинен перевищувати 24 сторінки навчального зошита.

7. При використанні контурної карти слід чітко окреслювати державні кордони країн, із обов'язковою відміткою їх столиць. Доцільно застосовувати різні кольори для відображення історичних етапів розвитку.

8. Якщо виникають труднощі при відповіді на конкретне питання, студент має звернутися до викладача за консультацією.

9. Перш ніж здати роботу викладачеві, уважно прочитайте весь текст, уточніть, чи немає в ньому пропусків, неправильних слововживань, технічних помилок тощо. Ще раз подумайте, чи повністю відповідає зміст Вашого тексту на поставлені питання. Пам'ятайте, що якість оформлення Вашої роботи може істотно вплинути на виведення загальної кількості балів з курсу.

Крім того студентам пропонуються для самостійного опрацювання тестові питання. Дані тестові завдання будуть використовуватися під час модульного контролю. Студенти мають можливість ознайомитися з ними та самостійно розв'язати їх.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ
«ГЕОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»**

1. В якому році було укладено договір Олега з Візантією:
а) 907; б) 911; в) 941; г) 944.
2. Хто першим з правителів Київської Русі був охрещений:
а) Аскольд; б) Ігор; в) Ольга; г) Володимир.
3. В якому році княгиня Ольга встановила дипломатичні відносини зі Священною Римською імперією німецької нації:
а) 957; б) 955; в) 964; г) 959.
4. Християнізація Київської Русі була здійснена у:
а) 980; б) 988; в) 990; г) 998.
5. Якого київського князя вважали «тестем Європи»:
а) Володимира Великого; б) Ярослава Мудрого; в) Володимира Мономаха; г) Данила Галицького.
6. Яка донька Ярослава Мудрого стала королевою Франції:
а) Анастасія; б) Ганна; в) Єлизавета.
7. Який князь об'єднав Галичину та Волинь в єдине князівство:
а) Данило Галицький; б) Ярослав Осмомисл; в) Роман Мстиславович; г) Лев І.
8. В якому році вперше зустрічається термін «Україна»:
а) 988; б) 1085; в) 1187; г) 1185.
9. В якому році відбулась битва на р. Калці:
а) 1205; б) 1223; в) 1237; г) 1240.
10. Який київський князь був одружений з англійською принцесою Гітою:
а) Всеволод; б) Володимир Мономах; в) Мстислав; г) Ярослав Мудрий.
11. В якому році Данило Галицький став королем:
а) 1245; б) 1253; в) 1257; г) 1254.
12. Який литовський князь отримав вихід до Чорного моря:
а) Гедимін; б) Ягайло; в) Ольгерд; г) Вітовт.
13. В якому році Польща окупувала Галичину:
а) 1345; б) 1385; в) 1340; г) 1349.
14. В якому році була укладена Кревська унія:
а) 1385; б) 1413; в) 1569; г) 1596.
15. В якому році укладено Люблінську унію:
а) 1385; б) 1401; в) 1569; г) 1596.
16. В якому році відбулась Грюнвальдська битва:
а) 1385; б) 1399; в) 1410; г) 1413.
17. З ім'ям якого козацького ватажка пов'язані найбільші морські походи проти Османської імперії:
а) Іван Сірко; б) Богдан Хмельницький; в) Петро Сагайдачний.
18. В якому році відбулася Хотинська битва:
а) 1619; б) 1620; в) 1621; г) 1622.

19. В якому році Богдан Хмельницький прийняв протекторат Османської імперії:
а) 1648; б) 1649; в) 1650; г) 1654.
20. В якому році укладена Переяславська угода:
а) 1649; б) 1654; в) 1657; г) 1686.
21. З якою державою Іван Виговський уклав Гадяцький договір:
а) Московське царство; б) Османська імперія; в) Кримське ханство; г) Річ Посполита.
22. З військами якої держави боролись українські козаки під Конотопом:
а) Московське царство; б) Османська імперія; в) Кримське ханство; г) Річ Посполита.
23. Які держави уклали між собою Андрусівське перемир'я:
а) Московське царство та Османська імперія; б) Османська імперія та Річ Посполита; в) Кримське ханство та Річ Посполита; г) Річ Посполита та Московське царство.
24. Між якими державами був укладений «Вічний мир»:
а) Московське царство та Річ Посполита; б) Османська імперія та Річ Посполита; в) Кримське ханство та Річ Посполита; г) Московське царство та Османська імперія.
25. В якому році відбулась Полтавська битва:
а) 1700; б) 1708; в) 1709; г) 1721.
26. В якому році був похід Наполеона на Російську імперію:
а) 1805; б) 1812; в) 1814; г) 1815.
27. В якому році розпочалась Кримська війна:
а) 1854; б) 1855; в) 1856; г) 1857.
28. В якому році розпочалась Перша світова війна:
а) 1905; б) 1914; в) 1939; г) 1941.
29. Яка країна не входила до складу Антанти:
а) Австро-Угорська імперія; б) Франція; в) Російська імперія; г) Румунія.
30. Коли було підписано Брестський мир між Центральною Радою та Німеччиною:
а) 1917; б) 1918; в) 1919; г) 1920.
31. В якому році Крим було приєднано до України:
а) 1917; б) 1918; в) 1919; г) 1920.
32. В якому році була підписана Варшавська угода:
а) 1917; б) 1918; в) 1919; г) 1920.
33. В якому році було підписано Ризький мир:
а) 1918; б) 1919; в) 1920; г) 1921.
34. В якому році було утворено СРСР:
а) 1917; б) 1919; в) 1920; г) 1922.
35. В якому році західноукраїнські землі увійшли до складу СРСР:
а) 1917; б) 1939; в) 1941; г) 1945.
36. В якому році до СРСР було приєднано Бессарабію та Буковину:

- а) 1919; б) 1939; в) 1940; г) 1945.
37. До складу якої держави входило Закарпаття:
а) Румунія; б) Польща; в) Чехословаччина; г) Молдова.
38. Яка держава окупувала Карпатську Україну в 1939 році:
а) Польща; б) Німеччина; в) Угорщина; г) СРСР.
39. В якому році Німеччина напала на СРСР:
а) 1939; б) 1941; в) 1945; г) 1954.
40. В якому році Закарпаття було приєднано до СРСР:
а) 1939; б) 1941; в) 1944; г) 1945.
41. В якому році до складу УРСР включено Кримську область:
а) 1918; б) 1939; в) 1945; г) 1954.
42. В якому році Україну стала членом ООН:
а) 1945; б) 1991; в) 1995; г) 2000.
43. В якому році Україна стала незалежною державою:
а) 1990; б) 1991; в) 1992; г) 2000.
44. Коли відбувся референдум на підтвердження незалежності України:
а) 16 липня 1990; б) 1 березня 1991; в) 1 грудня 1991; г) 28 червня 1996.
45. Коли була підписана Велика хартія університетів:
а) 18 вересня 1990; б) 18 вересня 1991; в) 18 грудня 1991; г) 18 вересня 1988.
46. Коли була прийнята Болонська декларація:
а) 19 червня 1989; б) 18 вересня 1991; в) 19 червня 1999; г) 18 травня 2005.
47. В якому році Україна приєдналась до Болонського процесу:
а) 1999; б) 2005; в) 2010; г) 1991.
48. З якою періодичністю скликають Раду міністрів щодо Болонського процесу:
а) щороку; б) двічі на рік; в) кожні два роки; г) щомісяця.
49. Скільки кредитів має містити 1 навчальний рік:
а) 10; б) 30; в) 60; г) 90.
50. Скільки циклів навчання передбачає Болонський процес:
а) один; б) два; в) три; г) чотири.
51. Кого називають «батьком Європи»:
а) Жан Моне; б) Вінстон Черчилль; в) Шарль де Голль; г) Конрад Аденауер.
52. В якому році створено Європейське об'єднання вугілля та сталі:
а) 1950; б) 1954; в) 1957; г) 1951.
53. Яка країна не була засновницею Європейського об'єднання вугілля та сталі:
а) Італія; б) Великобританія; в) Люксембург; г) Бельгія.
54. В якому році було засноване Європейське економічне співтовариство:
а) 1992; б) 1957; в) 1951; г) 2002.
55. В якому році була запроваджена «Європейська валютна змія»:
а) 1957; б) 1972; в) 1979; г) 1988.
56. В якому році запроваджено єку:
а) 1957; б) 1972; в) 1979; г) 1988.

57. В якому році запроваджено обіг євро:
а) 2000; б) 2002; в) 2005; г) 2001.
58. В якому році були перші прямі вибори до Європейського парламенту:
а) 1957; б) 1972; в) 1979; г) 1988.
59. Якою є чисельність депутатів Європейського парламенту:
а) 732; б) 736; в) 751; г) 450.
60. На скільки років обирають Європейський парламент:
а) 7; б) 2; в) 5; г) 4.
61. Скільки комісарів входить до складу Європейської комісії:
а) 27; б) 19; в) 31; г) 25.
62. Назвіть голову Європейської комісії:
а) Шульц; б) Ештон; в) Баррозу; г) Мартін.
63. Назвіть верховного представника з іноземних справ та політики безпеки:
а) Шульц; б) Ештон; в) Баррозу; г) Мартін.
64. Назвіть голову Європейської Ради:
а) Фюле; б) Ештон; в) Редінг; г) Ромпей.
65. Яка країна є членом «Вишеградської четвірки»:
а) Польща; б) Румунія; в) Литва; г) Словенія.
66. В якому році Україна стала членом Ради Європи:
а) 1991; б) 1995; в) 1999; г) 2004.
67. В якому році Україна стала членом Світової організації торгівлі:
а) 1991; б) 2004; в) 2008; г) 2010.
68. В якому році Україна стала членом Організації чорноморського економічного співробітництва:
а) 1992; б) 1996; в) 2011; г) 2004.
69. В якому році було створено Європейський Союз:
а) 1951; б) 1957; в) 1992; г) 2004.
70. В якому році було започатковано проект Європейського Союзу «Східне партнерство»:
а) 1991; б) 2008; в) 2010; г) 2004.
71. В якому році було започатковано проект Європейського Союзу «Чорноморська синергія»:
а) 2002; б) 2008; в) 2010; г) 2004.
72. Яка країна першою визнала незалежність України:
а) Польща; б) Росія; в) США; г) Чехія.
73. В якому році було підписано договір про розвиток дружби та партнерства з США:
а) 1991; б) 1994; в) 2010; г) 2004.
74. В якому році було підписано Хартію про стратегічне партнерство між Україною та США:
а) 1991; б) 1992; в) 1997; г) 2008.
75. В якому році Україна отримала гарантії ядерної безпеки:
а) 1991; б) 2008; в) 2010; г) 1994.

76. Членом якої міжнародної організації не є Україна:
а) ООН; б) НАТО; в) ОБСЄ; г) МВФ.
77. В якому році було створено ГУАМ:
а) 1992; б) 2000; в) 1997; г) 2004.
78. В якому році було підписано договір про дружбу, співробітництво та партнерство між Україною та Росією:
а) 1991; б) 1992; в) 1997; г) 2004.
79. Договір про асоціацію між Україною та Європейським Союзом було підписано:
а) 2004; б) 2008; в) 2010; г) 2012.
80. Договір про зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом було підписано:
а) 2004; б) 2008; в) 2010; г) 2012.
81. В якому році було засновано НАТО:
а) 1949; б) 1954; в) 1957; г) 1985.
82. Скільки країн-членів в НАТО:
а) 24; б) 28; в) 20; г) 42.
83. В якому році була підписана Хартія про особливе партнерство з НАТО:
а) 2004; б) 1997; в) 2010; г) 1992.
84. В якому році засновано Співдружність незалежних держав:
а) 1991; б) 1992; в) 2000; г) 2001.
85. Україна є членом ОБСЄ з:
а) 1991; б) 1995; в) 2000; г) 2011.
86. Коли була заснована «Велика двадцятка»:
а) 1999; б) 2008; в) 2010; г) 2012.
87. Яку назву мають критерії вступу до Європейського Союзу:
а) Амстердамські; б) Копенгагенські; в) Паризькі; г) Маастрихтські.
88. В якому місті розташовано штаб-квартиру ООН:
а) Нью-Йорк; б) Брюссель; в) Страсбург; г) Париж.
89. В якому місті розташовано будівлю Європейської Комісії:
а) Лондон; б) Брюссель; в) Страсбург; г) Париж.
90. В якому місті розташовано Суд Європейського Союзу:
а) Люксембург; б) Брюссель; в) Страсбург; г) Париж.
91. В якому місті розташовано штаб-квартиру НАТО:
а) Нью-Йорк; б) Брюссель; в) Страсбург; г) Париж.
92. В якій країні Африки Україна здійснювала миротворчу місію:
а) Ліберія; б) Бурунді; в) Єгипет; г) Алжир.
93. В який період українські миротворці перебували в Іраку:
а) 2003-2005; б) 2000-2005; в) 2004-2008; г) 2003-2008.
94. Яка країна є головним інвестором української економіки:
а) США; б) Німеччина; в) Франція; г) Кіпр.
95. Головний зовнішньоторговельний партнер України:
а) США; б) Росія; в) ЄС; г) Китай.

96. З якою країною Латинської Америки Україна співпрацює в космічній галузі:

а) Мексика; б) Бразилія; в) Аргентина; г) Куба.

97. Яка країна Латинської Америки допомагає в подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи:

а) Мексика; б) Бразилія; в) Аргентина; г) Куба.

98. Який університет є найстарішим в Європі:

а) Болонський; б) Сорбонна; в) Оксфорд; г) Кембридж.

99. В якому році було створено європейський простір вищої освіти:

а) 1999; б) 2000; в) 2010; г) 2005.

100. В якому році Україна головує в ОБСЄ:

а) 2013; б) 2014; в) 2015; г) 2012.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Термін "Європа", його походження; зміна значення терміну.
2. Поняття "Європейська цивілізація", його зміст.
3. Проект "Сполучених Штатів Європи".
4. Європейська ідея і глобальне світосприймання XIX почала XX в.
5. Ліга Націй і її місце в історії європейської інтеграції.
6. План А. Бріана і його значення в історії європейських ідей.
7. Геополітичні та біополітичні обґрунтування ідеї "Нової Європи".
8. Розташування України на карті Європи.
9. Економ-географічні характеристики України.
10. Транзитний статус України та його наслідки.
11. Історико-культурні зв'язки та європейські традиції в Україні.
12. Національні субкультури в Україні.
13. Єдиний Європейський Акт 1986 р. і його значення
14. Програма переходу до європейської єдиної валюти
15. Югославська криза і проблема ефективності загальної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС Витоки Альянсу
16. Головні завдання в галузі безпеки
17. Роль об'єднаних збройних сил і трансформація оборонної стратегії Альянсу
18. Взаємозумовленість економічної і політичної інтеграції
19. Унікальність інституції Європейського Союзу
20. Система головування в ЄС.
21. Склад і функції Ради ЄС.
22. Європейський парламент: склад і функції парламенту.
23. Європейські парламентські групи і партії.
24. Комітет регіонів ЄС.
25. Суд Європейських Співтовариств, його склад, функції і діяльність.
26. Основні правові норми ЄС.
27. Фінансові ресурси і установи ЄС.
28. Юридичний статус ЄС за Конституцією
29. Інтеграційні процеси в економіці.
30. Європейські транспортні зв'язки.
31. Митний союз та історія його створення.
32. Перші спроби європейської інтеграції і чинники її розвитку.
33. Бюджети НАТО та управління фінансами
34. Єдина грошова та банківська система, грошова одиниця - євро. Її конкуренція з доларом.
35. Стокгольмська конвенція і створення ЄАСТ
36. Юридичні підстави загальної торгової політики
37. Протекціоністські заходи Співтовариств.
38. Створення єдиного внутрішнього ринку.
39. Загальна характеристика зовнішніх зв'язків Європейського Союзу.

40. Партнерство НАТО з Україною.
41. Асоційовані з ЄС країни кандидати на вступ в ЄС.
42. Основні завдання загальної енергетичної політики на сучасному етапі.
43. Співпраця в області внутрішніх справ і юстиції.
44. Інститут єдиного європейського громадянства і його значення.
45. Формування співпраці в області внутрішніх справ і правосуддя.
46. Шенгенська угода 1985 і її значення.
47. Загальна зовнішня політика і політика безпеки Європейського Союзу.
48. Збройні сили НАТО. Військова організація і структура НАТО.
49. Роль інтегрованих збройних сил. Еволюція нової військової структури.
50. Проблема збройних сил Євросоюзу.
51. Оперативна роль Альянсу в підтримці миру.
52. Зовнішня політика України на сучасному етапі.
53. Миротворча місія українських військових контингентів
54. Зближення навчальних програм середньої та вищої школи, критеріїв оцінки спеціалістів. Болонський процес.
55. Політика в області освіти і культури.
56. Європейський центр розвитку професійного навчання.
57. Розробка системи європейських освітніх програм.
58. Завдання України в наукових, культурно-освітніх та мистецьких обмінах.
59. Культурні основи ЄС
60. Культура і самобутність в Європі і за її межами
61. Європейський Союз: простір міжкультурного діалогу
62. Становлення європейської ідентичності: геокультурний виклик Євросоюзу
63. Розширення Північноатлантичного альянсу і ЄС на схід континенту і позиція України.
64. Євроатлантичний вектор зовнішньої політики України
65. Правові рамки відносин України з ЄС
66. Євроатлантичні перспективи України
67. Перспективи набуття Україною членства в ЄС
68. Виконання Україною критеріїв вступу до ЄС та їх можливі наслідки
69. Політика Європейського Союзу і Україна – важке партнерство
70. Місце України – в оновленому ЄС
71. Місце України в економіці Євросоюзу
72. Від мрійливого єврооптимізму до тверезого європрагматизму української зовнішньої політики.
73. Роль молоді в реалізації євроатлантичного вибору України
74. Зовнішня політика держави як об'єкт дослідження.
75. Зовнішня політика Київської Русі.
76. Зовнішня політика Галицько–Волинської Русі епохи розквіту.
77. Зовнішня політика Козацької держави.
78. Зовнішня політика автономної Гетьманщини.

79. Зовнішня політика України на початку ХХ століття.
80. Зовнішня політика УРСР.
81. Українська діаспора як фактор міжнародних відносин.
82. Роль зовнішньополітичного потенціалу України у формуванні та реалізації її національних інтересів.
83. Становлення сучасної України як суб'єкта міжнародних відносин.
84. Діяльність України в рамках ООН.
85. Зовнішньополітична взаємодія України з провідними країнами Західної Європи.
86. Проблеми взаємодії України та ЄС.
87. Відносини Україна–НАТО в контексті української та європейської безпеки.
88. Співробітництво України з країнами – близькими сусідами.
89. Україна у двосторонньому співробітництві із сусідами «другого порядку».
90. Україна у загальноєвропейських системах співробітництва.
91. Україна – країни Північної Америки: становлення та перспективи поглиблення стратегічного партнерства.
92. Відносини з Росією як основний напрям зовнішньої політики України.
93. Зовнішня політика України на пострадянському просторі.
94. Місце України в інтеграційних структурах пострадянського простору.
95. Україна та міжнародні фінансові структури.
96. Становлення і розвиток відносин України з країнами Близького та Середнього Сходу.
97. Україна та країни Азійсько-Тихоокеанського регіону.
98. Проблеми та перспективи розвитку відносин України з країнами Африки та Латинської Америки.
99. Міжнародне визнання України.
100. Проблема врегулювання кордонів.
101. Участь України в інтеграційних процесах на пострадянському просторі.
102. Європейський напрямок зовнішньої політики України.
103. Стратегічне партнерство з США.
104. Співпраця України з країнами Латинської Америки.
105. Україна та країни Африки.
106. Співпраця України з країнами Азії.
107. Україна та ООН.
108. Україна та НАТО.
109. Україна та СОТ.
110. Співпраця між Україною та МВФ.
111. Участь України в галузевих міжнародних організаціях.
112. Передумови, причини та мета європейської інтеграції.
113. Основні етапи європейської інтеграції.
114. Інституційна структура Європейського Союзу.

115. Основні правові акти Європейського Союзу.
116. Правові засади співпраці між Україною та Європейським Союзом.
117. Механізм вступу до Європейського Союзу. Копенгагенські критерії.
118. Основні напрямки співпраці між Україною та ЄС.
119. Політика сусідства ЄС.
120. «Східне партнерство»
121. «Чорноморська синергія».
122. Перспективи вступу України до ЄС.
123. Основні риси глобалізації.
124. Вплив глобалізації на політичний устрій світу: між інтеграцією та збереженням національних держав.
125. Глобалізація світової економіки.
126. Релігійне відродження початку ХХІ століття та загроза глобальних релігійних протистоянь.
127. Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення.
128. Українська культура між Сходом та Заходом. Тенденції розвитку культури в ХХІ столітті.
129. Історія розвитку вищої освіти в Україні.
130. Загальна характеристика сучасного стану системи вищої освіти провідних країн світу.
131. Основні принципи Болонської декларації.
132. Програми допомоги Європейського Союзу у сфері вищої освіти.
- 133.** Участь України в програмах Темпус, Еразмус Мундус та програмі Жана Моне.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров О. С. Україна – НАТО : нові умови та реалії співробітництва: аналіт. доп. / О. С. Александров ; упорядн. В. М. Бегма, Н. Г. Діденко, О. О. Резнікова ; за заг. ред. О. В. Литвиненка. – К. : НІСД, 2011. – 56 с.
2. Артёменко, С. В. Региональная политика ЕС: опыт и географические аспекты организации функционирования еврорегионов [Текст] / С. В. Артёменко. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2011. – № 18. – С. 101–108.
3. Балюк, Н. В. Еволюція європейської інтеграції у сфері зовнішньої політики та політики безпеки [Текст] / Н. В. Балюк. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 13–17.
4. Бауман, З. Глобализация. Последствия для человека и общества [Текст] / З. Бауман. – М. : Изд-во «Весь мир», 2004. – 188 с.
5. Беляєв, Ю. І. Болонський процес. Хрестоматія [Текст] / Ю. Беляєв, О. Мішуков. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2005. – 276 с.
6. Білозір, М. П. Особливості українсько-російських відносин на сучасному етапі [Текст] / М. П. Білозір. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2007. – № 7. – С. 60–66.
7. Білорус, І. О. Сучасні тенденції розвитку співпраці України з НУО [Текст] / І. О. Білорус. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2007. – № 1. – С. 67–72.
8. Болонський процес : перспективи і розвиток у контексті приєднання до Європейського простору вищої освіти : Монографія [Текст] / За ред. В. М. Бебика. – К. : МАУП, 2004. – 200 с.
9. Бояр, А. О. Проблеми та перспективи розвитку єдиного ринку Європейського Союзу [Текст] / А. О. Бояр. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 170–177.
10. Бударіна, Н. О. Фінансовий ринок України в аспекті вступу її до ЄС [Текст] / Н. О. Бударіна, А. В. Вешневська. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 293–299.
11. Вища освіта: шляхи розвитку та забезпечення якості. – К.: КНЕУ, 2010. – 160 с.
12. Вища освіта України і Болонський процес : Навч. посіб. / За ред. В. Г. Кременя / М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабін. – Тернопіль : Навчальна книга, 2004. – 384 с.
13. Войчук, М. В. Особливості інтеграції України в європейський науковий простір [Текст] / М. В. Войчук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 4. – С. 281–284.
14. Головка, А. Русь у міжнародному житті Європи IX–X ст. [Текст] / А. Головка. – К. : Ін-т історії України НАН України, 1994. – 29 с.

15. Головченко, В. І. Українське питання в роки Першої світової війни: Монографія [Текст] / В. І. Головченко, В. Ф. Солдатенко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 448 с.
16. Гончарук, А. Регіональна торгівельно-економічна інтеграція України та ЄС : стан, перспективи, проблеми [Текст] / А. Гончарук, О. Усенко. // Міжнародна економічна політика. – 2011. – № 12-13. – С. 98–132.
17. Горбашевська, М. О. Перспективи співпраці України з ЄС на прикладі машинобудівельного комплексу [Текст] / М. О. Горбашевська. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 253–258.
18. Горобець, В. Українсько-російські дипломатичні стосунки 1648 – 1657 рр. [Текст] / В. Горобець. // Київська старовина. – 1995. – № 6. – С. 10–22.
19. Грубінко, А. Україна у зовнішній політиці Великої Британії: новітній етап міждержавних відносин (2005-2009) [Текст] / А. Грубінко. // Міжнародні зв'язки України : наукові пошуки та знахідки. – 2010. – Вип. 19. – С. 285–302.
20. Грубінко, А. Україно-британські відносини 1991 – 2004 [Текст] / А. Грубінко. – Тернопіль, 2005. – 336 с.
21. Держалюк, М. С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917-1922 роках [Текст] / М. С. Держалюк. – К. : Оріяни, 1998. – 240 с.
22. Дмитренко, М. А. Євроінтеграція і національні інтереси [Текст] / М. А. Дмитренко. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2006. – № 4. – С. 25–30.
23. Донченко, Є. Україна в східноєвропейській політиці Франції (1991-2009) [Текст] / Є. Донченко. // Міжнародні зв'язки України : наукові пошуки та знахідки. – 2010. – Вип. 19. – С. 277–284.
24. Дьяков, О. А. Україна – Румунія : проблема делімітації континентального шельфу та виключних економічних зон [Текст] / О. А. Дьяков. // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4 (5). – С. 178–184.
25. Європейський Союз – Україна : Співробітництво у сфері вищої освіти. – К. : ТОВ «FGL Energy», 2010. – 20 с.
26. Єленський, В. Глобалізація, уявлені спільноти і Православ'я [Текст] / В. Єленський. // Людина і світ. – 2004. – № 5. – С. 14–20.
27. Єрьоміна, Є. О. Становлення Європейського валютного союзу [Текст] / Є. О. Єрьоміна. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2008. – № 3. – С. 45–50.
28. Журавський, В. С. Болонський процес : головні принципи входу в Європейський простір вищої освіти [Текст] / В. С. Журавський, М. З. Згуровський. – К. : ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2003. – 200 с.

29. Збруєва, А. Болонський процес : пошуки шляхів підвищення конкурентоспроможності Європейської вищої школи [Текст] / А. Збруєва. // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С.18–21.

30. Зіноватна, О. М. Вища освіта у США : навчальний компонент у магістерських програмах різного типу [Текст] / О. М. Зіновата. // Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки. – 2009. – Вип. 163. – С. 82–86.

31. Зінченко, А. Історія дипломатії : від давнини до початку нового часу. Навч. посіб. [Текст] / А. Зінченко. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.

32. Зовнішня політика України – 2006 : стратегічні оцінки, прогнози і пріоритети. Щорічник [Текст] / За ред. Г. М. Перепелиці. – К, 2007. – 201 с.

33. Зовнішня політика України – 2007 : стратегічні оцінки, прогнози і пріоритети. Щорічник [Текст] / За ред. Г. М. Перепелиці. – К, 2008. – 256 с.

34. Зовнішня політика України – 2008 : стратегічні оцінки, прогнози і пріоритети. Щорічник [Текст] / За ред. Г. М. Перепелиці. – К, 2009. – 266 с.

35. Зовнішня політика України – 2009 : стратегічні оцінки, прогнози і пріоритети. Щорічник [Текст] / За ред. Г. М. Перепелиці. – К, 2010. – 250 с.

36. Івченко, О. Г. Україна в системі міжнародних відносин : історична ретроспектива та сучасний стан [Текст] / О. Г. Івченко. – К. : «РІЧУАННП», 1997. – 688 с.

37. Кернз, В. Вступ до права Європейського Союзу : Навч. посіб. [Текст] / Волтер Кернз, ; Пер. з англ. В. С. Ісакович. – К. : Знання, 2002. – 381 с.

38. Комарницький, М. Україна і Південно-Східна Азія : перспективи співпраці в ХХІ сторіччі [Текст] / М. Комарницький. // HSS-2009 – 14-16 МАУ. – Р. 148–149.

39. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації [Текст] / За ред. Я.А. Жаліла. – К. : НІСД, 2005. – 388 с.

40. Копійка, В. Європейський Союз : заснування та етапи становлення : Навч. посіб. [Текст] / В. Копійка, Т. Шинкаренко. – К. : Либідь, 2002. – 448 с.

41. Корнієнко, В. Дидактичні особливості організації навчального процесу у вищій школі США [Текст] / В. Корнієнко. // Молодь і ринок. – 2011. – № 4. – С. 125–127.

42. Корчун, С. В. Зовнішньоекономічні зв'язки України з країнами Африки [Текст] / С. В. Корчун. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2007. – № 7. – С. 82–87.

43. Котляр, М. Історія дипломатії Південно-Західної Русі [Текст] / М. Котляр. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2002. – 247 с.

44. Коцан, Н. Н. Проблеми формування морських кордонів України [Текст] / Н. Н. Коцан, Г. В. Копачинська // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2010. – № 15. – С. 78–85.

45. Крапівін, О. Євроатлантична інтеграція України [Текст] / О. Крапівін, І. Тодоров. – Донецьк : Вебер, 2008. – 329 с.

46. Красовська, О. Ю. Роль освіти в сучасних глобальних умовах [Текст] / О. Ю. Красовська. // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1. – С. 182–188.
47. Кривчик, Г. Г. Вища школа і Болонський процес : Конспект лекцій [Текст] / Г. Г. Кривчик. – Дніпропетровськ : ПДАБА, ДРІДУ НАДУ, 2008 . – 34 с.
48. Круглашов, А. М. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття : довідник. – Ч. 1. [Текст] / А. М. Круглашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко, В. В. Руссу. – Чернівці, 2010. – 212 с.
49. Кряжев, В. П. Структура вищої освіти в країнах Західної Європи на межі ХХ-ХХІ століть [Текст] / В. П. Кряжев. // Педагогічний альманах. – 2008. – № 3. – С. 177–183.
50. Кулініч, М. А. Африканський вектор зовнішньоекономічної політики України [Текст] / М. А. Кулініч, М. Ю. Рубцова. // Україна і світове господарство : взаємодія на межі тисячоліть. – К. : Либідь, 2002. – С. 319–343.
51. Кучик О. Україна в зовнішній політиці держав Антанти (1917 – 1920 рр.) [Текст] / О. Кучик. – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – 256 с.
52. Кучик, О. С. Зовнішня політика України : Навч. посіб. [Текст] / О. С. Кучик, О. А. Заяць. – К.: Знання, 2010. – 572 с.
53. Лажнік, В. Й. Зовнішня торгівля товарами між Україною і країнами Латинської Америки [Текст] / В. Й. Лажнік, М. О. Подзерук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2008. – № 6. – С. 79–88.
54. Лажнік В.Й. Сучасний стан зовнішньоекономічного співробітництва України з центральноазійськими країнами СНД [Текст] / В.Й. Лажнік, С. О. Петрук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Географічні науки. – 2010. – № 15. – С. 107–117.
55. Леп'явко, С. Українське козацтво у міжнародних відносинах (1561 – 1591 рр.) [Текст] / С. Леп'явко. – Чернігів : «Сіверянська думка», 1999. – 216 с.
56. Макогон, Ю. В. Стратегічні інтереси України в ОЧЕС [Текст] / Ю. В. Макогон. // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4 (9). – С. 193–200.
57. Максименко, І. В. Україно-румунські відносини у контексті розширення ЄС на Схід [Текст] / І. В. Максименко. // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3 (8). – С. 225–232.
58. Макух, В. В. Україна і країни Магрибу : реалії та перспективи. Актуальні питання двохстороннього співробітництва : збірка статей [Текст] / В. В. Макух. – Одеса : Фенікс, 2010. – 244 с.
59. Мандрик, І. П. Зовнішньоторгівельні зв'язки України з Республікою Корея [Текст] / І. П. Мандрик, О. І. Алісова. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2008. – № 1. – С. 231–236.

60. Мандрик, І. П. Міждержавні відносини України та Південно-Африканської республіки [Текст] / І. П. Мандрик, В. В. Андросюк. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 11. – С. 137–141.

61. Мандрик, І. П. Основні напрямки україно-японського співробітництва [Текст] / І. П. Мандрик, О. В. Іпатюк. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2007. – № 7. – С. 87–92.

62. Мандрик, І. П. Зовнішньоторгівельні відносини США та України у 1992 – 2005 [Текст] / І. П. Мандрик, А. В. Огородніч. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2007. – № 7. – С. 93–97.

63. Мерза, Н. З. Особливості інтеграції України в європейський транспортний простір в умовах переходу до режиму вільної торгівлі [Текст] / Н. З. Мерза, М. В. Сидорук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 265–268.

64. Міжнародні організації : навч. посіб. [Текст] / Ред. О. С. Кучик. – К. : Знання, 2007. – 749 с.

65. НАТО : історія, структура, діяльність, перспективи : навч. посіб. [Текст] / С. В. Федонюк, В. Й. Лажнік, А. А. Моренчук, Н. І. Романюк ; М-во освіти і науки України ; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 258 с.

66. Науменко, Н. С. Теоретичні засади стратегічного партнерства в умовах глобалізації [Текст] / Н. С. Науменко. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2009. – № 3. – С. 11–19.

67. Наумкіна, С. Глобалізація: тенденції інтеграції, універсалізації та поляризації сучасного світу [Текст] / С. Наумкіна, Ю. Ткачук. // Політичний менеджмент. – 2005. – № 6. – С. 121–128.

68. Недогреєва, А. І. Історичні передумови та стратегія європейської інтеграції України [Текст] / А. І. Недогреєва. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2006. – № 4. – С. 65–68.

69. Носирєв, О. О. Зовнішня торгівля України з країнами ЄС : проблеми та напрямки оптимізації [Текст] / О. О. Носирєв. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Географічні науки. – 2011. – № 18. – С. 81–88.

70. Овсій, І. О. Зовнішня політика України : Від давніх часів до 1944 р. : Навч. посіб. для вузів [Текст] / І. О. Овсій. – К. : Либідь, 1999. – 238 с.

71. Осіпа, Л. Особливості вищої освіти у Франції [Текст] / Л. Осіпа. // Молодь і ринок. – 2009. – № 6. – С. 88–91.

72. Офіцинський, Р. А. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Соціальний аспект : Навч. посіб. [Текст] / Р. А. Офіцинський. – Ужгород : Ліра, 2007. – 320 с.

73. Пацьох, О. С. Участь України в миротворчій діяльності Організації об'єднаних націй [Текст] / О.С. Пацьох, Т. І. Раєвич. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2008. – № 6. – С. 41–45.

74. Пашков, С. О. Глобалізація та її вплив на галузеву структуру світової економіки [Текст] / С. О. Пашков. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2009. – № 5. – С. 36–41.

75. Пелагеша, Н. Україна у смислових війнах постмодерну : трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації [Текст] / Н. Пелагеша. – К. : НІСД, 2008. – 288 с.

76. Переяславська рада 1654 року (Історіографія та дослідження) [Текст] / [редкол. П.Сохань, Я.Дашкевич, І.Гирич та ін.]. – К. : Смолоскип, 2003. – 830 с.

77. Пріоритетні питання політики України щодо країн Азії. Аналітична доповідь [Текст]. – К. : НІСД, 2011. – 46 с.

78. Радзівєвська, С. О. Участь України в регіональних інтеграційних процесах і її вплив на підвищення конкурентоспроможності національної економіки [Текст] / С. О. Радзівєвська. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2007. – № 1. – С. 49–55.

79. Рекша, Т. О. Співпраця України та Європейського Союзу у сфері освіти : реальність і перспективи розвитку [Текст] / Т.О. Рекша. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 4. – С. 275–281.

80. Ржевська, А. В. Особливості сучасної університетської освіти Франції [Текст] / А.В. Ржевська. // Педагогічний альманах. – 2010. – № 5. – С. 163–167.

81. Ржевська, А. В. Соціальні передумови розвитку сучасної університетської освіти країн Західної Європи [Текст] / А. В. Ржевська. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 4. – С. 296–301.

82. Савін, С. Л. Пріоритетні питання зовнішньої політики США у Чорноморському регіоні [Текст] / С. Л. Савін. // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 4 (13). – С. 237–243.

83. Сергійчук, В. Іменем Війська Запорозького. Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – XVII ст. [Текст] / В. Сергійчук. – К. : Україна, 1991. – 253 с.

84. Серов, Д. І. Арабські країни Перської затоки : стратегічний пріоритет близькосхідної політики України [Текст] / Д. І. Серов. // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 3 (4). – С. 177–188.

85. Серов, Д. І. Південь України і Близький Схід : стан і перспективи економічної співпраці (на прикладі Одеської області) [Текст] / Д. І. Серов. // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4 (5). – С. 185–193.

86. Сидорук, Т. В. Передумови появи та процес концептуалізації Європейської політики сусідства [Текст] / Т. В. Сидорук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 17–23.

87. Симоненко, Р. Г. Українсько-польські відносини та боротьба за єдність України [Текст] / Р. Г. Симоненко, Д. В. Табачник. – К. : Либідь, 2007. – 704 с.

88. Стащук, Ю. В. Проблеми функціонування українсько-молдовського державного кордону та їх вплив на інтеграційні процеси в регіоні [Текст] / Ю. В. Стащук. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 78–83.

89. Сучасна українська політика. – Спецвипуск : Україна як суб'єкт сучасних цивілізаційних процесів [Текст] / за заг. ред. А. І. Кудряченка. – К. : Вид-во «Фенікс», 2011. – 352 с.

90. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Л. Болонський процес : цикли, ступені, кредити [Текст] / Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Є. Соков, Б. Клименко. – Харків, 2004. – 144 с.

91. Україна в глобалізованому світі : Зб. наук. праць [Текст] / НАН України. Ін-т світової економіки і міжнародних відносин; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – 176 с.

92. Україна та Росія в історичній ретроспективі. Нариси в 3-х т. Т.1. Українські проекти в Російській імперії [Текст]. – К., 2004. – 504 с.

93. Українські інтереси на Африканському континенті : Республіка Кот-Д'Івуар [Текст]. // Зовнішні справи. – 2009. – № 10-11. – С. 30–31.

94. Хміль, О. Особливості системи вищої освіти у Франції [Текст] / О. Хміль. // Молодь і ринок. – 2010. – № 9. – С. 95–99.

95. Цаплійенко, А. Без українців у Сьєра-Леоне неможливо вирішити жодної миротворчої справи [Текст] / А. Цаплійенко // Політика і культура. – 2005. – № 29. – С. 28–29.

96. Цимбалюк, І. Л. Розвиток українсько-британських зовнішньополітичних відносин у системі європейської інтеграції [Текст] / І. Л. Цимбалюк, Т. Р. Левкун. // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. – 2009. – № 3. – С. 67–71.

97. Чекаленко, Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник для студ. ВНЗ [Текст] / Л. Д. Чекаленко. – К. : Либідь, 2006. – 710 с.

98. Чиж, І. С. Україна в Раді Європи [Текст] / І. С. Чиж. – К. : Парламентське вид-во, 2001. – 384 с.

99. Чуприна, О. Б. Історія розвитку інтеграційних процесів в Європі та аналіз їх взаємозв'язку з процесами глобалізації [Текст] / О. Б. Чуприна. // Зовнішня торгівля : право та економіка. – 2007. – № 1. – С. 56–62.

100. Швед, В. Трансатлантичний чинник у контексті реалізації стратегічних завдань Української держави на Близькому та Середньому Сході [Текст] / В. Швед. // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1. – С. 173–180.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Артьомов І. В. Проблеми і перспективи входження України в Європейський Союз [Електронний ресурс] / І. В. Артьомов. – Ужгород : Ліра, 2007. – 384 с. – Режим доступу до джерела : http://www.e-lib.zakdu.edu.ua/index.php?option=com_sobi2&sobi2Task=sobi2Details&catid=907&sobi2Id=271920&Itemid=17– Назва з екрану.

2. Артьомов І. В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції. – Кн. 1. : Україна – Європейський Союз [Електронний ресурс] / І. В. Артьомов. – Ужгород : Ліра, 2008. – 371 с. – Режим доступу до джерела : http://www.e-lib.zakdu.edu.ua/index.php?option=com_sobi2&sobi2Task=sobi2Details&catid=896&sobi2Id=203985&Itemid=17– Назва з екрану.

3. Відносини Україна – ЄС [Електронний ресурс] / Міністерство закордонних справ України. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/2822.htm>, вільний. – Назва з екрану.

4. Європейський проект та Україна : монографія [Електронний ресурс] / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – 192 с. – Режим доступу до джерела : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/evrop-ea0b8.pdf>

5. Інститути ЄС і НАТО. Глосарій основних термінів та понять [Електронний ресурс]. – Ужгород : Ліра, 2007. – 199 с. – Режим доступу до джерела : http://www.e-lib.zakdu.edu.ua/index.php?option=com_sobi2&sobi2Task=sobi2Details&catid=895&sobi2Id=203984&Itemid=17– Назва з екрану.

6. Інституційний розвиток ЄС [Електронний ресурс]: матеріал Урядового порталу. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=243284695&cat_id=223223535&ctime=1266855384301, вільний. – Назва з екрану.

7. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України [Електронний ресурс] / М. В. Кордон. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 172 с. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws/15840720/politologiya/evropeyska-ta-evroatlantichna-integratsiya-ukrayini-kordon-mv>

8. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство [Електронний ресурс] / І.П. Крип'якевич. – 2-е вид., із змінами і доп. – Львів: Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 1999. – 220 с. – Режим доступу до джерела: <http://litopys.org.ua/krypgvol/krypgv.htm>

9. Овсій І.О. Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року): Навч. посібник [Електронний ресурс] / І.О. Овсій. – К.: Либідь, 1999. – 240 с. – Режим доступу до джерела: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-8.html>

10. Сахаров А. Н. Дипломатия Святослава [Електронний ресурс] / А. Н. Сахаров. – М. : Международные отношения, 1982. – 240 с. – Режим доступу : <http://rummuseum.ru/portal/node/1083>

11. Спільні органи співробітництва Україна – ЄС [Електронний ресурс]. – Чатеріал Урядового порталу. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=207976390&cat_id=31545&ctime=1239717330356, вільний.

12. Три роки членства у СОТ : тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період : аналіт. доп. [Електронний ресурс] / І. В. Клименко, О. А. Федірко, І. В. Ус . – К. : НІСД, 2011. – 120 с. – Режим доступу до джерела : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/SOT-06c44.pdf>

13. Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього / за ред. А. І. Кудряченка [Електронний ресурс]. – К. : Фелікс, 2009. – 544 с. – Режим доступу до джерела : <http://ivinas.gov.ua/>

14. Філософія інтеграції: Монографія [Електронний ресурс] / За заг. ред. В.Д.Бондаренка, Ф.Г.Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 544 с. – Режим доступу до джерела : http://www.zakdu.edu.ua/Storage/nniartemov_20120514_vipusk_18_filosofiya_integratsiji.pdf

15. Хартія Україна – США про стратегічне партнерство від 19.12.2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua/>

16. Хронологія двосторонніх відносин) [Електронний ресурс] / Представництво Європейського Союзу в Україні. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/chronology/index_uk.htm, вільний. – Назва з екрану.

17. <http://www.mfa.gov.ua/> – Міністерство Закордонних справ України.

18. <http://www.kmu.gov.ua/> – Кабінет Міністрів України.

19. http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm – Представництво Європейського Союзу в Україні.

20. <http://fpri.kiev.ua/> - Інститут зовнішньої політики Дипломатичної академії України при МЗС України.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Підсумковий контроль здійснюється з метою з'ясування рівня засвоєння теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни «Геополітичні пріоритети України в сучасному світі» та виставлення підсумкової оцінки.

Підсумкова оцінка з дисципліни «Геополітичні пріоритети України в сучасному світі» визначається як середньоарифметична результатів поточного контролю або за результатами складання заліку.

Поточний контроль знань здійснюється під час проведення семінарських занять, модульних контролів і має на меті перевірку засвоєння студентами певних тем, змістових модулів навчальної дисципліни, а також виконання окремих завдань.

Поточний контроль знань оцінюється за національною шкалою («2», «3», «4», «5»), з обов'язковим переведенням при підсумковому контролі оцінок у бали за допомогою шкали навчального закладу до національної шкали ECTS.

Незадовільна оцінка («2») відпрацьовується в обов'язковому порядку, протягом 10 днів з моменту отримання (для підрахунку загальної кількості балів враховується лише оцінка, отримана при відпрацюванні).

Оцінки, отримані студентом під час поточного контролю, виставляються викладачем в Журналі обліку роботи академічної групи.

Для отримання підсумкової оцінки студенту необхідно мати не менше 2/3 оцінок від загальної кількості семінарських занять та поточних контрольних заходів (захист реферату, модульна контрольна робота, самостійна робота).

Якщо протягом вивчення навчальної дисципліни студент набрав суму балів більше 74 за шкалою оцінювання ECTS, то він отримує оцінки за набраними балами: В/добре, С/добре, А/відмінно без складання підсумкового контролю. Якщо студент бажає покращити оцінку, отриману як середньоарифметичну результатів поточного контролю, то він може скласти залік.

Студент в обов'язковому порядку складає залік, якщо він набрав менше 74 балів, а загальна кількість отриманих позитивних оцінок за семестр (модуль) складає менше 2/3 від загальної кількості семінарських занять та поточних контрольних заходів.

Результати підсумкового контролю, перераховані в бали, заносяться викладачем в заліково-екзаменаційну відомість, залікову книжку та індивідуальний навчальний план студента за шкалою оцінювання ECTS та національною шкалою.

За внутрішньою шкалою навчального закладу в балах	За шкалою ECTS /За національною шкалою	
	Вноситься до відомості	
	екзамен	залік
90 – 100	A/Відмінно	A,B,C, D, E /Зараховано
82-89	B/Добре	
74-81	C/Добре	
64-73	D/Задовільно	
60-63	E/Задовільно	
35-59	FX/Незадовільно	Не зараховано
	з можливістю повторного складання	
0-34	F/Незадовільно	Не зараховано
	з обов'язковим повторним курсом	

Критерії оцінювання знань на заліку

Для тих, хто складає залік, критерії оцінювання знань наступні.

Оцінка A/ “відмінно” – виставляється, якщо студент має глибокі і системні знання, вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними ситуаціями; засвідчив уміння критично оцінювати варіантні підходи щодо сутності норм та уявлень; оволодів навиками аналізувати, моделювати та адекватно оцінювати ситуацію; обізнаний з науковими працями вітчизняних та зарубіжних спеціалістів в даній області; матеріал викладає логічно, послідовно, переконливо.

Оцінка B, C / “добре” – виставляється, якщо студент виявив достатньо повні знання курсу; дає правильні, хоча і не завжди повні визначення явищ дійсності; оволодів навичками співвідносити теоретичні знання з конкретними ситуаціями; висловлює своє ставлення до варіантних теорій щодо сутності явищ; засвоїв основи аналітичного методу; допускає незначні неточності в розкритті окремих теоретичних положень.

Оцінка D, E / “задовільно” – студент взагалі засвоїв програмний матеріал курсу в передбаченому обсязі з деякими неточностями у визначенні основних явищ та процесів; намагається висловити своє ставлення до проблемних питань, хоча і не завжди адекватно; вміє аналізувати набуті теоретичні знання і співвідносити їх з конкретними ситуаціями; виклад матеріалу непослідовний, неточний, з наявними помилками.

Оцінка FX, F/ “незадовільно” – студент виявив слабкі (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не зміг дати визначення основних провідних категорій та явищ; відсутні навички адекватної оцінки норм і теорій; виклад матеріалу непослідовний, нелогічний, фрагментарний, з грубими помилками.

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

«Анаконда» стратегія - геополітична лінія атлантизму, спрямована на «задушення» інших країн шляхом розміщення військових баз для відторгнення від них берегових територій (особливо посилено дану стратегію проводять США щодо Євразії).

«Кінець історії» - тотальна перемога таласократії і ліберально-демократичної моделі на всій планеті (теза Ф. Фукуями).

«Півмісяць Внутрішній» (або «континентальний півмісяць», Rimland) - берегові території Євразії між «зовнішнім півмісяцем» і «осьовим ареалом» (термін Х. Маккіндера).

«Півмісяць Зовнішній» (або «острівний півмісяць») - сукупність територій, що входять в зону таласократичного впливу; зона, стратегічно цілком підконтрольна атлантизму (термін Маккіндера).

«Санітарний кордон» - групи країн, що розділяють великі сусідні держави, здатні скласти серйозний блок, який може бути небезпечним для третьої сторони.

Автаркія - політика відособлення, спрямована на створення замкнутого регіонального або національного господарства, відокремленого від інших регіонів країни або від інших країн, тобто можливість незалежного стійкого існування всіх сфер, систем держави тільки за рахунок внутрішніх ресурсів.

Агенти впливу геополітичні - фізичні або юридичні особи, які займаються лобіюванням політики іноземної держави: різновид підривної діяльності або шпигунства.

Аерократія - владу за допомогою повітря, тобто шляхом освоєння повітряного простору і його використання з метою геополітичної експансії.

Анклав (фр. enclave — від лат. inclavare — закривати на ключ) — територія або частина однієї держави, оточена з усіх сторін територією іншої держави або частина території однієї держави, яка не має спільних меж зі своєю материнською частиною і оточена територією іншої держави.

Антисистема - соціальна чи етнічна системна цілісність людей з негативним світовідчуттям по відношенню до країни проживання (термін Л.М. Гумільова).

Атлантизм (Pax Americana, тобто «світ по-американськи») - західний сектор людської цивілізації, союз західних країн, де головує орієнтується на ринкові цінності ліберал-демократична ідеологія. У військово-стратегічному плані - це країни - учасниці НАТО.

Багатий Північ - Захід і ліберал-демократичний світ з ринковою економікою, що експлуатує країни Півдня.

Багатополярний світ - на початку ХХІ ст. чисто теоретична концепція, що припускає співіснування кількох Великих просторів. Можливий тільки при зміцненні Шанхайської організації співпраці.

Безпека держави - захищеність конституційного ладу, державних інститутів і держави в цілому від внутрішніх і зовнішніх загроз. Основою державної безпеки повинні бути життєво важливі інтереси народу.

Безпека загальнонаціональна - безпека націй, народів, народностей, етнічних груп в країні, а також відносин між ними та їх національними елітами; готовність націй і народів захищати свої життєво важливі інтереси.

Безпека національна - захищеність найважливіших інтересів народу, нації, держави, національних цінностей, державного етносу.

Більдерберзький клуб - секретна міжнародна мондіалістська організація. Створено в 1954 р. для затвердження нового світового порядку. В таємних засіданнях клубу беруть участь вищі державні та політичні діячі, мондіалісти.

Біполярний світ - геополітична конструкція, яка спирається на ресурси таласократії проти теллуократії.

Великий простір (Grossraum) - об'єднання декількох держав в єдине стратегічне освіту (наприклад, Європейський Союз, НАТО).

Вісь - геополітичний союз двох або кількох геополітичних столиць. В основі геополітичних вісей лежать, як правило, державні, імперіалістичні інтереси, а також інтереси транснаціональних корпорацій.

Внутрішнє море - водний простір всередині сухопутних країн, що не є стратегічною чи культурною кордоном.

Географічна вісь історії (або осьової ареал, або Heartland) - внутрішньоконтинентальні євразійські території, навколо яких відбувається історичний розвиток; збігається з територією Російської імперії, СРСР (термін Х. Маккіндера).

Географічне положення – це просторове відношення певного об'єкта (наприклад, держави) до даностей, які знаходяться поза ним і зв'язки з яким мають істотне значення для розвитку і функціонування цього об'єкта.

Географічне середовище - земна кора, нижня частина атмосфери, води, рослинний і тваринний світ, то, що залучено в процес суспільного виробництва.

Геоелекономіка - теорія, що розглядає простір в прикладному економічному плані. Одна з важливих течій «таласократичного» аналізу.

Геополітика - наука про контроль над простором і про механізми такого контролю, яка розглядає вплив різних географічних чинників на зовнішню політику держави або групи держав. На практиці існують: глобальна геополітика, регіональна геополітика, зовнішня геополітика, внутрішня геополітика, між якими завжди є тісний взаємозв'язок.

Геополітика “прикладна” виробляє принципові рекомендації відносно стратегічного способу поведінки держав чи групи держав на світовій політичній арені; аналізує широке коло політико-економічних географічних проблем, таких як становлення та занепад суверенних країн, відродження націоналізму, глобалізація та регіоналізація, залежність від

енергетичних ресурсів, збільшення впливу міжнародних організацій та фінансових інститутів, геополітичні аспекти реалізації міжнародних інвестиційних проектів.

Геополітика “фундаментальна” - вивчає розвиток геополітичного простору планети; розглядає теорії та концепції життєвого простору, світової революції, морської могутності, атлантизму, євразійства, теорію стримування та інші.

Геополітики суб'єкт - держава чи блок держав, що здійснюють діяльність, спрямовану на зміну геополітичного простору для здобуття формальної чи неформальної влади в різних географічних, геофізичних і соціальних просторах.

Геополітична опорна точка — місце (територія), що знаходиться поза тотальним полем, контрольоване якою-небудь державою, але комунікації до цієї території контролюються іншим або іншими державами.

Геополітична ситуація – визначається як існуючий на конкретну дату або протягом певного проміжку часу стан геополітичних положень, геополітичних інтересів і взаємодій країн регіону (світу), а також угруповань країн, місць збройних конфліктів тощо.

Геополітичний промінь - вектор економічного, стратегічного, культурного, господарського, адміністративного та іншого впливу полюса на периферію. Геополітичні промені формуються в процесі етногенезу, створення геополітичної структури і суб'єктності.

Геополітичні конфлікти виникали найчастіше навколо розділів і переділів миру, за спірні території, за розширення сфер впливу. У міру накопичення економічного, фінансового, інтелектуального потенціалу державна потужність стала приростати цими елементами.

Геостратегічний регіон - це сукупність взаємовідносин в більшій частині світу, яка відбивається у поняттях місцезнаходження, напрямку, орієнтації торгівлі, культурних та ідеологічних зв'язків.

Геостратегія (прикладна геополітика) - теорія і практика забезпечення життєво важливих інтересів держави, блоку держав у різних географічних просторах.

Демополітика - вплив демографічних параметрів на структуру держави (термін Р.Челлена).

Динамічний стан етнічної системи - такий стан, при якому внаслідок пасіонарного поштовху відбувається зміна фаз етногенезу, активне перетворення етноландшафтного середовища, інтенсивний державний, культурний розвиток.

Еволюція геополітична - процес просторово-часової організації суб'єктом геополітики власного місця розвитку. Відповідно до теорії Л.Н.Гумільова, має циклічний характер.

Етнічний гомеостаз (або статичний стан етносу) - стійкий стан етнічної системи (структури), при якому коливання біохімічної енергії -

пасіонарності мають місце в обмежених межах, визначаючи етноландшафтної рівновагу і відсутність зміни фаз етногенезу. У геополітичному аспекті характерна відносна стабільність, відсутність активності. Для суб'єкта геополітики це, як правило, завершальний етап його існування.

Етногенез - весь процес від моменту виникнення до зникнення етнічної системи під впливом ентропійного процесу втрати пасіонарності. Тісно пов'язаний з геополітичною динамікою, формуванням геополітичної суб'єктності.

Етнос - історично сформований вид стійкої соціальної угруповання людей, представлений плем'ям, народом, нацією. Існує як система, що протиставляє себе всім іншим таким же угрупованням виходячи з відчуття компліментарності.

Ефірократія - влада за допомогою надатмосферних пластів, домінування космічної зброї. Виступає як розвиток таласократична і аерократических тенденцій.

Євразійство (Рах Еіготгайса, тобто «світ по-євразійськи») - геополітична течія в російській еміграції 1920-30 рр., яка вважає важливим фактором східний сектор людської цивілізації, яка відмовляється визнавати пріоритет ліберально-демократичної ідеології, що орієнтується на «ідеоократію», соціальну державу, некапіталістичний економічний лад.

Європейський Союз (ЄС, European Union) — економічний та політичний союз держав-членів Європейських Спільнот (ЄВС, ЄОВіС, Євратом), створений згідно з Договором про Європейський Союз (Маастрихтський Трактат), підписаним в лютому 1992 року і чинним із листопада 1993 р. Сьогодні в об'єднання входять 28 європейських держав з населенням понад 505 млн людей.

Життєвий простір - мінімальна територія, що дозволяє народу досягти реалізації своїх історичних і політичних устремлінь (термін К. Хаусхофера).

Зіткнення цивілізацій - теорія перманентності геополітичних конфліктів на цивілізаційному рівні (термін С. Хантінгтона).

Ідеоократія - «влада ідей, ідеалів», протиставляється «ринкової, торговельній системі» (термін євразійців - Н.С. Трубецького, П.М. Савицького). Це такий політичний лад в державі, коли правлячий клас чи правляча група керуються при формуванні державних інститутів та управлінні суспільством не майновими чи іншими мотивами, а реальним або уявним ідеалом, ідеологічною доктриною.

Імперія - наддержавне суперетнічне утворення, що поєднує кілька народів під егідою універсальної ідеї (релігійної, етнічної або ідеологічної). У ХХІ в. все більшого значення набувають комунікаційні, нафтогазові, інформаційні, фінансові, а не просторові імперії.

Інтереси державні - усвідомлені потреби, устремління державних інститутів і держави в цілому. Їх захист дозволяє державі, суспільству, нації

ідентифікувати себе в історичному процесі, займати відповідне місце у світовому співтоваристві.

Інтереси національні - потреби нації, народу, національної групи, окремих суб'єктів; готовність захищати свої інтереси доступними засобами.

Компліментарність - взаємна симпатія (антипатія) осіб, що поділяють оточуючих на «своїх» і «чужих» (термін Л.М.Гумільова); може бути як позитивною, так і негативною.

Континенталізм - синонім євразійства у вузькому сенсі; термін близький до понять «Суша», «Земля». Як ідейна концепція і школа, протилежна атлантизму.

Кордон - або кордон-лінія, або кордон-смуга. Кордон-лінія, як правило, є морський, кордон-смуга - сухопутної. Завдання суб'єктів геополітики - зробити кордону-лінії максимально вигідними для себе і мінімально вигідними для суперника.

Медіакратія - владу за допомогою засобів масової інформації; підконтрольна регіональним і світовим фінансовим олігархічним групам, істинним суб'єктам геополітики.

Меридіональна інтеграція (інтеграція по осі Північ - Південь) - поширення впливу в секторах, зв'язування їх в єдине ціле по меридіану. Такий простір міцно, якщо всі сектори стратегічно лояльні столиці.

Метаполе — простір, що освоюється одночасно декількома країнами, державами. Найчастіше це освоєння йде в умовах геополітичного тиску ззовні.

Мондіалізм - ідеологія, що передбачає злиття всіх держав і народів в єдину планетарне освіту з встановленням Світового уряду, знищенням расових, релігійних, етнічних, національних і культурних меж. Праві течії мондіалізму являють собою глобалізацію атлантизму, ліві течії вважають за необхідне включити в єдину державу і євразійський сектор. Це штучна концепція, яка перебуває у суперечності з природними, природно-історичними законами різноманітності форм життя на Землі.

НАТО (Північноатлантичний блок, Організація Північноатлантичного договору) - військово-політичний союз, створений на основі Північноатлантичного договору в 1949 р.

Неоатлантизм - версія атлантизму, що відкидає мондіалізм (навіть правого спрямування) як передчасний і нездійснений в сучасних умовах проект. Політологи, які дотримуються таких поглядів, вважають, що замість єдиного світу відбудеться зіткнення цивілізацій.

Номос - базовий принцип організації будь-якого простору - географічного, соціального, політичного, економічного, культурного та ін. (Термін К. Шмітта). Синонімічний поняттю «порядок», «закон», «уклад». Номос Суші - це телурократія, номос Води (або Моря) - таласократія.

Однополярний світ - геополітична модель, що склалася після поразки СРСР в «холодній війні». Зараз домінуючим полюсом є США.

Операція геостратегічна - діяльність, здійснювана у Великих просторах з метою зміни геополітичної ситуації в інтересах певних суб'єктів геополітики.

Пасіонарії - люди, народи, пасіонарний імпульс поведінки яких перевищує величину імпульсу інстинкту самозбереження.

Пасіонарна ознака - здатність окремих людей, народів до підвищеного поглинання біохімічної енергії із зовнішнього середовища і видачу цієї енергії в різних видах діяльності.

Пасіонарний поштовх - мікромутацій, що викликає появу пасіонарної ознаки і яка веде до появи нових етнічних систем в тих чи інших регіонах.

Поле Ендемічне (від греч., endemos — місцевий) — простір, контрольований державою тривалий час. Приналежність цієї території даної національної спільності визнають сусіди. (Не всі сусіди беззастережно визнають історичні землі України).

Поле Перехресне — простір, на який претендує декілька суміжних держав. До таких просторів відносяться великі території колишнього СРСР, населені переважно російськими і російськомовними народами.

Поле Прикордонне — територія, що знаходиться під контролем даної держави, але недостатньо демографічно, економічно, політично освоєна. Найчастіше таким полем бувають простори, населені національними меншинами. Суміжні держави іноді ставлять під сумнів приналежність цих територій, але все таки не розглядають їх як свої. Саме до таких полів належать деякі східні, західні, південні регіони України, а також острів Змеїнний, Крим.

Поле Тотальне — безперервний простір, що знаходиться під контролем національної спільності. У нього входить велика частина території сучасної України

Політика - сфера діяльності, пов'язана з відносинами між державами, націями, расовими групами, класами, ядром якої є проблема завоювання, утримання і використання у своїх інтересах державної влади.

Простір - основне поняття геополітики. Є не тільки кількісною, але перш за все якісною категорією. Геополітика як наука виходить з того, що структура простору зумовлює структуру історії, в першу чергу політичної та військової, або привертає до того чи іншого її течією.

Простір геополітичний - 1) регіон, тобто крупний географічний простір (територія, акваторія, повітря, космос), як правило не збігається з державними кордонами, на які поширюється реальна влада конкретного історичного суб'єкта геополітики; 2) зона впливу суб'єкта геополітики, переслідує свої життєво важливі (у його розумінні) інтереси; 3) багатовимірний і мультиструктурний часовий простір земної кулі, в якому протиборствують геополітичні суб'єкти з метою встановлення неформальній або формальної влади.

Простір інформаційний - 1) сфера людської життєдіяльності, в якій виникають, розвиваються, взаємодіють, протиборствують духовні, ідеологічні, релігійні, культурні, політичні та інші цінності й інтереси конкретних історичних суб'єктів геополітики, 2) геофізичне простір Землі, а також відповідна техносфера (комунікації і зв'язок), за допомогою яких здійснюється обмін інформацією.

Просторової прогресії закон - сформульований Ж. Тіріаром наступним чином: «Від держав-міст через держави-території до держав-континентам». Географічна динаміка політичної історії невблаганно веде до збільшення масштабів мінімальних соціальних утворень.

Рада з міжнародних відносин - впливова Мондіалістська організація, створена в 1921 р. групою банкірів сімейства Рокфеллерів. Мета СМО - домогтися того, щоб національні кордони були скасовані і Світовий уряд встановлено.

Регіоналізм - орієнтація на автономність периферійних просторів; має кілька форм - економічну, культурну, політичну і стратегічну.

Рефлексія геополітична - здатність суб'єкта геополітики до відбиття просторово-часової структури середовища проживання, власного місця та ролі у внутрішніх і зовнішніх геополітичних процесах.

Світовий острів - так Маккіндер називав Євразію і географічну вісь історії. У Спайкмена це поняття радикально змінило свій сенс і стало позначати сукупність таласократичних зон (зон «зовнішнього півмісяця»).

Серединний океан (Midland Ocean) - Атлантичний океан, якщо розглядати Північну Америку і Європу як єдиний геополітичний простір (термін Н. Спайкмена).

Середня Європа (Mitteleuropa) - простір між Росією і атлантичним узбережжям Європи. Традиційно розглядається як зона переважно німецького впливу.

Симбіоз - співіснування двох і більше етносів в одному регіоні, коли кожен займає свою екологічну нішу.

Стратегічна столиця (геополітичний полюс або джерело геополітичного променя) - центр геополітичної інтеграції та активний діяч масштабного геополітичного процесу. Зв'язки між стратегічними столицями утворюють геополітичні осі.

Субпасіонарії - люди, пасіонарний імпульс яких менше імпульсу інстинкту самозбереження.

Суперетнос - етнічна система, що складається з декількох етносів, що виникли одночасно в одному ландшафтному регіоні. Як правило, є суб'єктом геополітики регіонального та глобального масштабу.

Схід - найчастіше під ним розуміють другий світ, назва соціалістичного табору під час «холодної війни»; зараз це Євразія.

Таласократія - владу за допомогою моря, або морська могутність, тобто характеристика держав і націй з домінуванням мореплавання.

Телурократія - владу за допомогою землі, або сухопутна могутність, тобто характеристика держав з явною сухопутною геополітичною орієнтацією.

Третій світ - загальна назва слаборозвинених країн, що належать переважно до регіонів геополітичного Півдня.

Тристороння комісія - міжнародна мондіалістська організація, стратегічний штаб цивілізаційного планування Заходу, організаційне ядро атлантизму. Знаходиться під керівництвом клану Рокфеллерів. Мета - встановлення нового світового порядку і Світового уряду, коли світом будуть керувати фінансові олігархи.

Туран - північно-східні, степові області євразійського континенту з тюркомовним мусульманським населенням.

Фаза акматична - коливання пасіонарної напруги в етнічній системі (після фази підйому) на граничному для даної системи рівні пасіонарності. Період найвищої геополітичної активності.

Фаза інерційна - плавне зниження пасіонарної напруги етнічної системи після надлому, встановлення відносної геополітичної стабільності.

Фаза меморіальна - стан етносу після фази обскурації, коли окремими його представниками зберігається культурна традиція. Для цієї фази характерно відсутність геополітичної рефлексії.

Фаза надлому - різке зниження рівня пасіонарної напруги після акматичної фази, що супроводжується розколом етнічного поля, втратою єдності суперетнічної приналежності, розмиванням геополітичної суб'єктності, розломом геостратегічних просторів, наростанням внутрішніх конфліктів та ін.

Фаза підйому - період стабільного підвищення рівня пасіонарної напруги системи внаслідок пасіонарного поштовху, формування суб'єкта геополітики, усвідомлення та осмислення національних, геополітичних, життєво важливих інтересів.

Фундаменталізм - громадські, ідеологічні, релігійні рухи, проголошують прихильність вихідним, традиційним ідеям, принципам, цінностям.

Химера - співіснування двох і більше етносів з різною компліментарністю в одній екологічній ніші (термін Л.М.Гумільова). Суб'єктом геополітики часу химери стають представники некорінного етносу.

Цивілізаційний підхід - оперування сукупними комплексними моделями, які враховують безліч факторів при стратегічному плануванні та глобальному аналізі.

Широтна експансія (експансія по паралелях) - як правило, агресивне підкорення територій, що породжує конфліктні ситуації; геополітична стратегія наступального характеру.